

Хмельницький національний університет
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
11-Х КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО
ІНСТРУМЕНТУ "QUIZLET"**

Назва теми

Рівень вищої освіти Другий (магістерський)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність 014.02. Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська)

Додаткова предметна спеціальність 014.02 Середня освіта. Мова і зарубіжна література (німецька)

Освітня програма Середня освіта. Англійська мова і література

КВРСОА. 024049.01.05.00

Виконала студентка 2-го курсу група СОАм-24-1
Шифр

Підпис

Марія КУЛЕША
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р. пед. наук, доц.
Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Оксана РОГУЛЬСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер канд. пед. наук, доц.
Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Світлана КОРОЛЬ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації д-р пед. наук, проф.
Науковий ступінь, вчене звання

Підпис

Наталія БІДУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

16.12.2025
Дата

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Рівень вищої освіти Другий (магістерський)

Галузь знань 01 Освіта /Педагогіка

Спеціальність 014. Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність 014.02. Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська)

Додаткова предметна спеціальність 014.02. Середня освіта. Мова і зарубіжна література (німецька)

Освітня програма Середня освіта. Англійська мова і література

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації

01.09.2025

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Кулеші Марії Олександрівни

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема роботи Розвиток іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту "Quizlet".

Керівник роботи Рогульська Оксана Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації

Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. № 65, додаток № 2

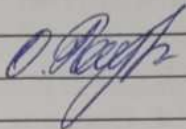
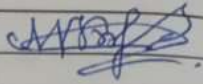
2 Строк подання студентом роботи на кафедру 16.12.2025 р.

3 Вихідні дані до роботи Експериментальною базою дослідження слугувала мовна студія А+ (м. Хмельницький).

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Здійснити теоретичний аналіз сутності поняття іншомовної лексичної компетентності у науковій літературі; уточнити її структурні компоненти; розглянути цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; схарактеризувати основні критерії до відбору лексичних одиниць; З'ясувати труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності та окреслити шляхи їх подолання; уточнити психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб'єктів навчальної діяльності; розглянути особливості та обґрунтувати доцільність використання цифрового освітнього інструменту "Quizlet" для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів; розробити та експериментально перевірити ефективність впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту "Quizlet".

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

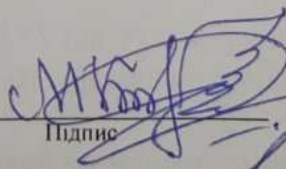
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
	Рогульська О. О., професор кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації	01.09.2025	01.09.26
			

7 Дата видачі завдання 01.09.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

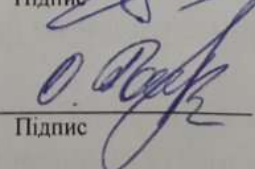
Назва розділу кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1. Збір та систематизація матеріалу з теми дослідження	01.09.25 – 01.10.25	<i>век.</i>
2. Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	02.10.25 – 02.11.25	<i>век.</i>
3. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	03.11.25 – 30.11.25	<i>век.</i>
4. Формулювання висновків та оформлення кваліфікаційної роботи згідно з вимогами ХНУ	01.12.25 – 16.12.25	<i>век.</i>

Студент

Підпис

Марія КУЛЕША
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Підпис

Оксана РОГУЛЬСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Кулеша М. О. Розвиток іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”. – Кваліфікаційна робота.

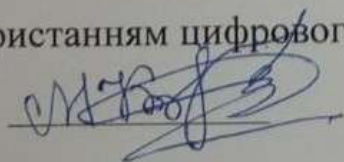
Кваліфікаційна робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 014.02 Середня освіта. Мова і зарубіжна література (англійська). – Хмельницький національний університет, факультет міжнародних відносин і права, кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, наук. кер.: д-р. пед. наук, проф. Рогульська О. О. – Хмельницький, 2025.

Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки, із них – 70 основного тексту. Робота містить 2 додатки та 52 джерела посилання.

Ключові слова: іншомовна лексична компетентність, розвиток іншомовної лексичної компетентності, цифровий освітній інструмент “Quizlet”, учні 11-х класів, урок англійської мови.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню проблеми розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

У роботі здійснено теоретичний аналіз сутності поняття іншомовної лексичної компетентності; уточнено її структурні компоненти; розглянуто цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; схарактеризовано основні критерії до відбору лексичних одиниць; з'ясовано труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності; уточнено психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб'єктів навчальної діяльності; обгрунтовано доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів; розроблено та експериментально перевірено ефективність впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Підпис автора

16.12.2025

Дата подання роботи до захисту

SUMMARY

Kulesha M.O. Developing the 11th-Grade Students' Foreign Language Lexical Competence through the Digital Educational Tool "Quizlet" – Qualification work.

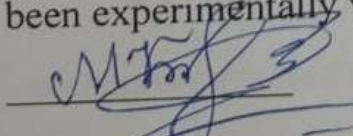
Qualification work for acquiring Master's degree in specialty 014.02 – Secondary education. Language and Foreign Literature (English). – Khmelnytskyi National University, Faculty of International Relations and Law, Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, scientific supervisor: Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Rogulska O.O. – Khmelnytskyi, 2025.

The paper consists of total volume of 94 pages, the main text comprising 70 pages. The work contains 2 appendices and 52 cited sources.

Keywords: foreign language lexical competence, developing foreign language lexical competence, digital educational tool "Quizlet", the 11th grade students, English lesson.

Qualification work is devoted to the developing the 11th grade students' foreign language lexical competence through the digital educational tool "Quizlet".

In the paper, a theoretical analysis of the essence of the concept of foreign language lexical competence (FLLC) has been conducted; its structural components have been specified; the goals and stages of FLLC development have been examined; the main criteria for the selection of lexical units have been characterized; the challenges in developing FLLC have been clarified; the psychophysiological characteristics of the 11th-grade students as subjects of educational activity have been specified; the expediency of using the digital educational tool "Quizlet" for developing 11th-grade students' FLLC has been substantiated; the effectiveness of the implemented system of exercises for developing the 11th grade students' FLLC has been experimentally verified.

Author's signature

16.12.2025
The date of the work submission to defence

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Теоретичні засади розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів	11
1.1 Теоретичний аналіз сутності іншомовної лексичної компетентності у науковій літературі та її компонентна структура.....	11
1.2 Цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; критерії відбору лексичних одиниць	20
1.3 Труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності; психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб'єктів навчальної діяльності	27
1.4 Особливості використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.....	33
2 Система вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.....	43
2.1 Типологія вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.....	43
2.2 Авторська система вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.....	50
2.3 Організація, методика проведення та аналіз результатів експериментального дослідження щодо перевірки ефективності розробленої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.....	60
Висновки.....	78
Перелік джерел посилань.....	82

Додаток А Анкета для визначення рівня зацікавленості та мотивації учнів 11 класу у розвитку іншомовної лексичної компетентності	88
Додаток Б Завдання для визначення рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, що динамічно інтегрується, володіння іншомовною комунікативною компетентністю стає життєво необхідною умовою для успішної самореалізації особистості. Особливо це стосується учнів старших класів, оскільки знання англійської мови, як мови міжнародного спілкування, відкриває глобальні академічні, професійні та культурні горизонти. Традиційні методи викладання лексики часто виявляються недостатньо ефективними для формування активного словникового запасу, необхідного для реальних комунікативних ситуацій.

Інтеграція цифрових інструментів у процес вивчення іноземної мови відкриває унікальні можливості для персоналізації навчання, багаторазового повторення, залучення автентичного контенту та підвищення мотивації учнів. Таким чином, методичне осмислення та впровадження науково обґрунтованих підходів до розвитку лексичної компетентності через цифровізацію є критично важливим, оскільки використання інтерактивних, гейміфікованих та особистісно орієнтованих цифрових ресурсів здатне значно підвищити внутрішню та зовнішню мотивацію старшокласників до вивчення іноземної мови, перетворюючи рутинне запам'ятовування на захопливий та осмислений процес.

Нормативними документами педагогічного спрямування, які показали пріоритетність викладання іноземної мови та обґрунтували необхідність розвитку іншомовної лексичної компетентності в Україні, є: Закон України «Про Освіту» (2017 р.), Концепція «Нова українська школа» (2016 р.), «Державний стандарт базової середньої освіти» (2020 р.), «Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов 10-11 класи» та ін.

Методиці викладання іноземних мов присвячені наукові праці Н. Биць, О. Бігич, Н. Бідюк, Н. Бориско, Г. Борецької, С. Ніколаєвої та ін., формуванню іншомовної лексичної компетентності учнів старших класів – публікації О. Бігич, С. Ніколаєвої, Г. Подосиннікової, С. Смоліної, А. Красулі, А. Шуміло та ін.; використанню сучасних інформаційних технологій у вивченні іноземних

мов – доробки Т. Коваль, Н. Майер, Л. Морської, А. Демчук, Т. Савастєєвої, Н. Христич та ін. Про актуальність досліджуваної проблеми свідчать численні наукові доробки зарубіжних науковців (П. Нейшн (P. Nation), С. Торнбері (S. Thornbury), Н. Шмітт (N. Schmitt)).

Хоча проблема розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрових освітніх інструментів вже була предметом наукових досліджень, вона все ще потребує ґрунтовного опрацювання та висвітлення.

Отже, тема магістерської дипломної роботи є актуальною та перспективною.

Об’єкт дослідження – розвиток іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.

Предмет дослідження – система вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності; розробити та експериментально перевірити ефективність впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Досягнення окресленої мети стало можливим завдяки виконанню **низки завдань**:

1. Здійснити теоретичний аналіз сутності поняття іншомовної лексичної компетентності у науковій літературі; уточнити її структурні компоненти.
2. Розглянути цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; схарактеризувати основні критерії до відбору лексичних одиниць;
3. З’ясувати труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності та окреслити шляхи їх подолання; уточнити психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб’єктів навчальної діяльності;

4. Розглянути особливості та обґрунтувати доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів;

5. Розробити та експериментально перевірити ефективність впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Вирішення поставлених завдань зумовило вибір і використання таких **методів дослідження**: *аналіз і синтез* наукової літератури (психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної) для визначення теоретичних засад дослідження, аналіз чинних навчальних програм і підручників; *систематизація* та *узагальнення* теоретичного матеріалу для формулювання і конкретизації висновків; *емпіричні методи* – спостереження й аналіз уроків англійської мови, бесіди з учителями та учнями, аналіз використовуваних учителями методик; педагогічний експеримент, що включав три етапи: констатувальний етап для визначення початкового рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів; формувальний етап: перевірка ефективності розробленої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”; узагальнювальний етап: підбиття підсумків, якісний та кількісний аналіз результатів експерименту; *математичні методи* оброблення статистичних даних були застосовані для якісного та кількісного аналізу експериментальних даних і підтвердження достовірності результатів.

Наукова новизна полягає у конкретизації теоретичних і практичних положень щодо розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів; у теоретичному обґрунтуванні доцільності використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності; у розроблені та експериментальній перевірці ефективності авторської системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Практичне значення дослідження. Напрацьовані матеріали та висновки мають широке практичне застосування і можуть бути використані на уроках

англійської мови в 11-х класах як методична основа при вивченні теми «Здоровий спосіб життя»; позакласних, факультативних та додаткових заняттях для цілеспрямованого розвитку іншомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів; як джерельна база при написанні курсових, дипломних робіт, рефератів, наукових статей та тез доповідей; у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов, студентами та практикантами під час підготовки до уроків, проходження педагогічної практики та на практичних заняттях з методики викладання англійської мови. Матеріали можуть слугувати теоретичною та емпіричною основою для інших науковців, які планують подальші дослідження, спрямовані на вдосконалення розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів із використанням цифрових освітніх інструментів, зокрема “Quizlet”.

Апробація результатів дослідження. Основні положення роботи було оприлюднено й обговорено під час: *науково-методологічного Інтернет-семінару* «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», організованого кафедрою іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету (Хмельницький, травень 2025 р.); *щорічної студентської конференції ХНУ* (Хмельницький, травень 2025 р.); *5-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Research in Science, Technology and Economics»* (Люксембург, Люксембург, 10-12 грудня 2025 р.).

Публікації. Результати наукового дослідження висвітлено у 1-й публікації у збірнику наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Research in Science, Technology and Economics».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, два розділи, висновки, перелік використаних джерел (52 найменування, 10 з яких іноземною мовою), два додатки. У роботі міститься 11 таблиць та 9 рисунків. Повний обсяг тексту складає 94 сторінок, основний зміст викладено на 70 сторінках.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ

1.1 Теоретичний аналіз сутності іншомовної лексичної компетентності у науковій літературі та її компонентна структура

Сучасний розвиток освітніх систем характеризується кардинальним переосмисленням ключових понять і зміщенням акцентів із традиційної парадигми знань, умінь, навичок на компетентнісний підхід. Цей підхід став методологічною основою для формування фахівця, здатного до функціонального застосування набутих ресурсів у динамічних професійних та соціальних умовах.

Розвиток компетентнісного підходу в освіті є відповіддю на виклики сучасного світу, де інформація змінюється швидко, а успішність людини залежить не від обсягу вивченого матеріалу, а від уміння орієнтуватися в нових ситуаціях, критично мислити, комунікувати та приймати рішення. Саме тому компетентність розглядається як основа життєвої ефективності людини, її здатності до саморозвитку та навчання впродовж життя.

У Законі України «Про освіту» (редакція 2023 р.) поняття «компетентність» визначено як «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей... що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [27]. Це визначення підкреслює системний характер компетентності: вона поєднує когнітивні, емоційні, ціннісні й поведінкові компоненти, які забезпечують успішну адаптацію особистості в суспільстві.

Компетентність не зводиться до суми знань чи певного рівня підготовки. Вона передбачає готовність і здатність людини ефективно застосовувати здобуті знання та досвід для вирішення реальних завдань. Як зазначає С. Ніколаєва, компетентність є «інтегративною характеристикою особистості, яка поєднує знання, уміння, досвід і цінності, що проявляються у конкретній діяльності» [29]. Тобто мова йде не лише про те, що людина знає, а про те, як і з якою метою вона це використовує.

У контексті сучасної педагогічної науки поняття компетентності набуває практичного змісту: це результат навчання, який відображає рівень сформованості особистості, здатної до самостійного мислення, творчого підходу, критичного аналізу та прийняття рішень. Такий підхід перегукується з позицією ЮНЕСКО, яка розглядає компетентність як «здатність мобілізувати знання, уміння, ставлення й цінності для успішного виконання завдань у конкретному контексті».

Дослідники виокремлюють кілька ключових характеристик компетентності. По-перше, вона має інтегративний характер, тобто поєднує знання, уміння, навички, досвід і ціннісні орієнтації. По-друге, вона є динамічною, тобто змінюється залежно від умов, контексту діяльності та рівня особистісного розвитку. По-третє, компетентність завжди має результативну спрямованість, оскільки проявляється через реальні дії людини у певній сфері.

У наукових джерелах простежується різниця між поняттями «компетенція» та «компетентність». Компетенція частіше трактується як сукупність знань і навичок у певній сфері (потенціал людини), тоді як компетентність – як реалізована здатність, тобто вміння використовувати ці знання на практиці. На думку О. Бігич, компетентність є проявом компетенції в дії – вона демонструє рівень сформованості вмінь і навичок у конкретній ситуації [2]. Тобто, ключова відмінність компетентності полягає в її інтегративному та діяльнісному характері. Компетентність є «інтегративною характеристикою особистості, що поєднує три нерозривні групи компонентів: когнітивні (знання, що є основою), операційні (вміння, що забезпечують дію) та аксіологічні (мотивація та ставлення)».

У контексті навчання іноземних мов цей підхід реалізується через «іншомовну комунікативну компетентність». Ідейним фундаментом іншомовної комунікативної компетентності стала соціолінгвістична модель Д. Хаймса, який розширив суто лінгвістичне поняття «компетенція» (знання правил) до «комунікативної компетентності», тобто здатності використовувати мову доречно у соціальному контексті.

Міжнародний стандарт Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)) [44] класифікує іншомовну комунікативну компетентність на три основні складові:

- *лінгвістичну*, що включає лексичну, граматичну та фонетичну компетенції.
- *соціолінгвістичну*, пов'язану з нормами ввічливості, культурними маркерами та стилістичною адекватністю.
- *прагматичну*, що охоплює організацію дискурсу, текстову когерентність та реалізацію комунікативних намірів.

Саме в межах лінгвістичної компетентності ІЛК посідає ключове, системоутворююче місце. Науковці сходяться на думці, що лексика є «основою будь-якої мовленнєвої діяльності» [2]. Відомий лінгвіст Дж. Річардс назвав лексику «ядром комунікативної компетентності», підкреслюючи, що брак словникового запасу критично обмежує можливість реалізації будь-якої комунікативної мети, навіть за умови ідеального знання граматики.

Протягом тривалого часу традиційна методика ігнорувала цю провідну роль, розглядаючи лексику лише як ілюстративний або допоміжний матеріал до граматичних структур. Цей підхід призвів до ситуації, яку М. Маккарсі охарактеризував як «парадокс мовної освіти»: учні знали правила, але не мали лексичних ресурсів для їх практичного втілення.

Виходом із цієї кризи став лексичний підхід, запропонований М. Льюїсом. Його основоположне твердження – «мова – це не граMATика, у яку вставляють слова, а лексика, яка в процесі мовлення набуває необхідної граматичної форми» – радикально змінив фокус уваги. Лексика почала розглядатися як динамічна система функціональних зв'язків, що передбачає оволодіння не ізольованими словами, а готовими лексичними одиницями, фразами та колокаціями (типovими сполученнями слів, наприклад, *take a photo*).

У сучасній методиці іншомовна лексична компетентність визначається як багатокомпонентне, інтегративне та динамічне утворення. Згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти (CEFR) [44], іншомовна

лексична компетентність – «це знання і здатність використовувати словниковий запас, включно з фразеологізмами, колокаціями й формулами спілкування».

Українська методична школа деталізує це поняття, підкреслюючи його дієвий та психолінгвістичний вимір.

Н. Бігич [2] розглядає іншомовну лексичну компетентність, «як структурний компонент іншомовної комунікативної компетентності, що полягає у розвитку здатності свідомо відбирати й поєднувати слова відповідно до ситуації спілкування, наголошуючи на комунікативній адекватності».

О. Тарнопольський [34] трактує іншомовну лексичну компетентність, як «динамічну категорію, яка включає не лише лінгвістичні знання, а й психолінгвістичні механізми (наприклад, механізм антиципації та пошуку), необхідні для швидкого відтворення лексичних одиниць із ментального лексикону».

С. Ніколаєва [29] визначає іншомовну лексичну компетентність, як «готовність і здатність особистості до комунікації на основі наявності достатнього обсягу словникового запасу та вміння доречно його використовувати».

Якщо звернутися до зарубіжних джерел, то схожих поглядів дотримуються провідні дослідники в галузі лексикології та методики, а саме: П. Нейшн (P. Nation), С. Торнбері (S. Thornbury), Н. Шмітт (N. Schmitt).

П. Нейшн визначає іншомовну лексичну компетентність, як «здатність розуміти та використовувати слова, фрази і колокації, необхідні для ефективно комунікації» [47]. Він виділяє три рівні володіння лексикою: пізнавальний (knowing a word), функціональний (using a word) і автоматизований (fluent use), що повністю узгоджується з українською трирівневою моделлю «знання – уміння – навички».

С. Торнбері у своїй праці «How to Teach Vocabulary» (2002) акцентує увагу на тому, що іншомовна лексична компетентність – «це не лише володіння значенням слова, а й усвідомлення його поведінки в мові, тобто знання сполучуваності, стилістичних обмежень, конотацій і граматичних

особливостей» [51]. Лише тоді, коли учень здатний використати слово доречно в реальному контексті, можна говорити про справжнє володіння лексикою.

У свою чергу, Н. Шмітт розглядає іншомовну лексичну компетентність, як «процес, який формується поступово – від поверхневого знання значення слова до повного розуміння його функціонування у системі мови» [50]. Він підкреслює важливість багаторазового контакту з лексемою у різних контекстах, оскільки тільки через повторення і практичне використання слово переходить із пасивного словника в активний.

Аналізуючи різні підходи, можна виділити кілька спільних рис у трактуванні поняття «іншомовна лексична компетентність». По-перше, усі дослідники наголошують на інтегрованому характері цього явища: воно включає знання, уміння і навички, взаємопов'язані між собою. По-друге, лексична компетентність розглядається як процес і результат навчання, який постійно розвивається під впливом досвіду, практики та мовного середовища. По-третє, вона має комунікативну спрямованість, адже кінцева мета полягає не у запам'ятовуванні слів, а у їх ефективному використанні у спілкуванні. Перед тим як представити власне визначення поняття «іншомовна лексична компетентність» вважаємо за необхідне розкрити її структуру.

В українській методичній традиції, висвітленій у підручнику «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика», ІЛК має три компоненти, що формують її структуру. Вони включаються в себе *«когнітивний (знання), операційний/дієво-практичний (навички, стратегії, уміння) та особистісно-рефлексивний (самоконтроль, аналіз, оцінка) компоненти»* [2]. Розглянемо їх детальніше.

Когнітивний компонент (знання) представлений лексичними знаннями. Це теоретична та інформаційна основа, що забезпечує формування ментального лексикону – організованої системи слів у свідомості. Вони є декларативним знанням (знанням «що» (факти, інформація, твердження)), яке передує процедурному знанню (знанню «як» (наприклад, кроки для виконання завдання)).

Під лексичними знаннями розуміється не просто розуміння перекладу слова, а комплексне знання лексичної одиниці, що охоплює:

- *лексико-семантичний рівень*: знання значень конкретної лексичної одиниці, її багатозначності, а також розуміння семантичного поля (синоніми, антоніми, гіпоніми) та емоційного забарвлення [34];

- *формальні яруси мови*: знання форми слова на всіх рівнях, включаючи: фонетичний (правильна вимова та акцентуація); графічний (орфографія); морфологічний (здатність розпізнавати афікси, корені та словотвірні моделі); синтаксичний (граматична валентність, функція слова у реченні) [34].

Це відповідає структурній моделі Пола Нейшна, який виділив три взаємозалежні аспекти володіння словом: *форму, значення та уживання* (граматичні функції, колокації, прагматичні обмеження) [47]. Тільки інтеграція цих аспектів забезпечує перехід від пасивного розпізнавання до активного, функціонального застосування.

Операційний/дієво-практичний компонент (навички, уміння, стратегії). Становлення *лексичних навичок* є ключовим показником переходу від когнітивного знання до автоматизованої дії. *Лексичні навички* – це «змістовне ядро дієво-практичного компонента іншомовної лексичної компетентності, що становить його психофізіологічну основу і забезпечує автоматизоване оперування іншомовною лексикою» [31].

У лінгводидактиці лексична навичка трактується як автоматизована, міцна та стійка дія, спрямована на «використання лексичних одиниць, стійких словосполучень і готових фраз» [29]. Їх поділяють на два види за спрямованістю:

- *продуктивні лексичні навички*: дозволяють мовцю миттєво викликати необхідні слова, адекватно їх поєднувати відповідно до синтаксичних і лексичних норм. Це забезпечує лексичну гнучкість – здатність висловлювати одну й ту саму думку різними лексичними засобами;

- *рецептивні лексичні навички*: забезпечують автоматизоване упізнавання зорового або звукового образу слова та його швидке асоціювання зі значенням при читанні чи аудіюванні.

Сформована лексична навичка характеризується комплексом якостей, які узагальнено В. Гутмахером:

- автоматизованість: протікання дії з низьким рівнем напруженості, цілісно та з високою швидкістю.
- стійкість: здатність зберігатися в пам'яті та протистояти негативним впливам та інтерференції.
- гнучкість: адаптивність та варіативність використання лексики у різноманітних мовленнєвих завданнях.
- свідомий контроль: можливість включення рефлексії для самокорекції та виправлення помилок.

Синтетико-комбінаторна структура лексичної навички включає такі ключові операції: миттєве вилучення лексичної одиниці з довготривалої пам'яті, її правильне комбінування з попередніми та наступними елементами мовного ланцюга та оцінка відповідності обраної лексики контексту і комунікативному завданню.

«Процес формування іншомовної лексичної компетентності не є лінійним, а відбувається поступово-циклічно, що відображає інтегративний характер цього феномену» [13]. Цей процес функціонує завдяки психолінгвістичним механізмам, які лежать в основі дієво-практичного компонента:

- механізм пам'яті (довготривалої та оперативної): забезпечує зберігання слова (його форми, значення та вживання) і його миттєве вилучення для використання;
- механізм відбору: відповідає за вибір однієї лексичної одиниці з множини варіантів у ментальному лексиконі, що відповідає комунікативному наміру, ситуації та стилю;
- механізм комбінування: забезпечує автоматизоване поєднання обраної лексики з іншими словами відповідно до норм мови, що вивчається;
- механізм антиципації: дозволяє прогнозувати наступне слово або частину фрази з урахуванням правил лексичної та граматичної валентності, що критично важливо для швидкості мовленнєвого акту.

Отже, сформованість лексичних навичок є вирішальним показником іншомовної лексичної компетентності, оскільки засвідчує здатність учня до практичного, ефективного користування засвоєним іншомовним словом.

Операційний/дієво-практичний компонент іншомовної лексичної компетентності «відображає також і процес оволодіння лексикою, що включає цілеспрямовані дії над словом, які називаються *лінгводидактичними стратегіями*» [2]. Вони забезпечують модель вторинної мовної особистості та дозволяють мовцю вибудувувати власну, особистісно значиму систему понять у мові, що вивчається .

Лінгводидактичні стратегії поділяються на три основні групи, кожна з яких має свою функціональну спрямованість:

- *семантичні стратегії*: спрямовані на глибинну роботу зі значенням і контекстом. Їхньою метою є постійний пошук значень у широкому соціально-культурному контексті та підбір мовних засобів. Ключові прийоми включають: виділення нових значень у контексті, уточнення контекстуального значення; пошук необхідних значень за формальними (спільність кореня), семантичними (синоніми, багатозначність) або комунікативно-функціональними ознаками (вираження комунікативного наміру: оцінка, прохання, спонукання); а також визначення значення відповідно до основної ідеї та широкого контексту;

- *лінгвосистематизуючі стратегії*: забезпечують узагальнення, класифікацію та впорядкування мовних засобів у систему. Ключові прийоми включають: співвіднесення нового значення з іншими у семантичному полі; системно-порівняльний аналіз мовних засобів рідної та іноземної мов; вибудовування понятійно-тематичних рядів та формування чіткої системи маркерів мовної одиниці (лексичної, граматичної, орфографічної);

- *когнітивно-концептні стратегії*: забезпечують проникнення у культуру носія мови та осмислення національно-культурної специфіки. Ключові прийоми включають: співвіднесення мовних реалій з історичним та соціокультурним контекстом; тлумачення мовних засобів, що відбивають особливості іншої ментальності; критичне осмислення прояву національно-

культурних особливостей (цінності, інститути) та адекватне розуміння соціокультурних норм поведінки;

– *ресурсні стратегії*: пов'язані з використанням різних засобів навчання (словники, мультимедійні ресурси) та зі створенням власної навчальної ресурсної бази.

Особистісно-рефлексивний компонент (самоконтроль, аналіз, оцінка) (також відомий як метакогнітивний або особистісно-рефлексивний) відображає здатність учня до самостійного управління процесом навчання. Він включає конкретно-практичні стратегії, що забезпечують самостійне навчання, самоконтроль і корекцію [12, с. 15]. Цей компонент є критично важливим для формування іншомовної лексичної компетентності у довгостроковій перспективі, оскільки забезпечує готовність і здатність до постійного поповнення та оновлення лексичної бази протягом усього життя.

Рефлексивний компонент «реалізується через навчально-тренувальні стратегії» [22], які охоплюють такі прийоми:

– *самостійне ознайомлення*: постановка питань про основні характеристики мовної одиниці (форму, значення, вживання) та проведення лінгвістичного аналізу у контексті, тобто співвіднесення значення з мовним наміром мовця;

– *заучування*: включає імітацію, повторення, складання смислових пар, а також угруповання мовних одиниць за певною функціональною чи проблемною ознакою, що оптимізує доступ до слова в пам'яті;

– *контекстуалізація*: практичне використання лексики через моделювання висловлювань, підбір перифраз, а також створення та розширення контекстів-ситуацій;

– *використання у текстовій діяльності*: інтеграція лексики у зв'язний текст шляхом складання текстів різного жанру або переказу з використанням тренувальних одиниць.

Отже, на основі вище описаного, можна зробити висновок, що іншомовна лексична компетентність – це комплексна, інтегративна та динамічна система когнітивних, діяльнісних і рефлексивних ресурсів, яка забезпечує точне, доречне

та гнучке використання лексики в умовах міжкультурної комунікації. Її розвиток – це багатоступеневий процес, що передбачає перехід від пізнання форми та значення до автоматизованої дії та здатність до мовної рефлексії, що є кінцевою метою іншомовної освіти.

1.2 Цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; критерії відбору лексичних одиниць

У сучасній методиці навчання іноземних мов розвиток іншомовної лексичної компетентності є одним із пріоритетних завдань, особливо на старшому етапі навчання. Як зазначають автори підручника «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика», «у старшій школі основна мета навчання лексики полягає у формуванні та вдосконаленні іншомовних лексичних навичок, що забезпечують її функціонування в усіх видах мовленнєвої діяльності (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі) у межах визначеної програми» [2]. Фактично, ІЛК виступає не лише як окрема складова іншомовної комунікативної компетентності, а як її базис, оскільки без володіння словниковим запасом ефективно спілкування стає неможливим.

Цілі розвитку іншомовної лексичної компетентності у старшій школі охоплюють три взаємопов'язані сфери: *освітню, розвивальну та виховну*.

Освітня мета полягає у формуванні комплексної системи знань про лексику як частину мовної системи. Це включає засвоєння значення, форми, сполучуваності (колокації), частотності та стилістичних відтінків слів, а також їхньої культурної маркованості. Кінцевий результат – не просто запам'ятовування ізольованих одиниць, а здатність учня будувати власну мовну картину світу, де лексичні одиниці інтегруються у смислові зв'язки, формуючи індивідуальний активний словник.

Розвивальна мета передбачає вдосконалення низки когнітивних умінь, таких як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та категоризація. Систематична робота над лексикою сприяє розвитку мовного чуття, пам'яті, уваги та абстрактного мислення. Вивчення слів у контексті та семантичних полях

допомагає учням бачити складні смислові зв'язки між поняттями, що формує необхідну гнучкість мислення та здатність до асоціативного запам'ятовування.

Виховна мета полягає у формуванні толерантності, поваги до іншої культури та усвідомлення національно-культурних відмінностей. Кожна лексична одиниця несе у собі елементи ментальності народу-носія, і її вивчення допомагає учням краще усвідомлювати цінності та соціокультурні особливості іншої культури, сприяючи вихованню культурного посередника в міжкультурній комунікації.

Серед конкретних цілей розвитку іншомовної лексичної компетентності у старшій школі, що відображають вимоги рівня B1-B2 за Міжнародним стандартом Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, виокремлюють: « розширення активного та пасивного словникового запасу відповідно до тематики навчальної програми; оволодіння способами семантизації нових слів (уміння самостійно визначати значення слова з контексту або за допомогою словотворчих елементів); формування умінь користування лексикою у різних комунікативних ситуаціях (дискусії, проектні завдання); розвиток умінь комбінувати слова у колокації, що забезпечує природність і виразність мовлення; формування лексичної усвідомленості (здатності учня аналізувати свій словниковий запас та планувати його подальше розширення); а також розвиток стратегій самостійного вивчення лексики з використанням сучасних цифрових інструментів» [44].

У відповідності до програмних вимог, що регулюють зміст навчання на старшому етапі (рівень B1-B2), ІЛК має бути сформована на базі так званого «шкільного лексичного мінімуму». Як зазначається, цей мінімум є «обов'язковим обсягом лексики, що засвоюється учнями і поділяється на дві основні категорії: активний словниковий мінімум та пасивний словниковий мінімум» [2].

Активний словниковий мінімум – це лексичні одиниці, які учень повинен вільно використовувати та комбінувати у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо) і, не менш важливо, розуміти у рецептивних (аудіювання, читання). Його обсяг є меншим, але вимоги до автоматизації – найвищі [2].

Пасивний словниковий мінімум – складається зі слів, які необхідно лише розуміти при читанні та аудіюванні. Учень не зобов'язаний активно використовувати ці слова у мовленні, але повинен їх розпізнавати та правильно інтерпретувати в контексті. Це дозволяє розширити загальне розуміння іншомовної мови [2].

Реальний словниковий запас – це сукупність усіх слів, які учень уже знає і може використовувати (активний словник) або розуміє під час читання чи слухання (пасивний словник). Він формує підґрунтя для *потенційного словника*, який охоплює незнайомі лексичні одиниці (ЛО), значення яких учень здатний зрозуміти, здогадавшись про них [2]:

1. *Інтернаціональні слова* (слова, які звучать або пишуться майже однаково в рідній та іноземній мовах) наприклад, слово “information” (інформація) або “stress” (стрес).

2. *Похідні та складні слова* (слова, що складаються з уже відомих учням частин: коренів, суфіксів, префіксів); наприклад, учень знає “fit” (у формі), і бачачи незнайоме “unfit”, він здогадується про протилежне значення завдяки префіксу “un-”.

3. *Конвертовані слова* (слова, що змінюють свою частину мови, наприклад, іменник стає дієсловом); наприклад, учень знає іменник “walk” (прогулянка) і здогадується про його значення як дієслова “to walk” (гуляти).

4. *Нові значення* (незнайомі значення слів, які учні вже знають як багатозначні); наприклад, учень знає слово “cut” («різати»), але розуміє «скорочувати» у фразі “cut down on sugar”.

5. *Контекст* (слова, значення яких можна зрозуміти з оточуючого тексту або ситуації); наприклад, бачачи фразу “He needs to blow off some steam after the test, so he went running,” учень здогадується, що “blow off some steam” означає “зняти напругу”, оскільки це логічно пов'язано з інтенсивним тестом та бігом [2].

Слід зауважити, що засвоєння лексичного мінімуму є поетапним процесом.

Критерії до відбору лексичних одиниць для цього мінімуму є ключовими для забезпечення якості змісту навчання. До таких критеріїв належать:

- *Частотність вживання*: слово має бути поширеним і регулярно вживаним у сучасному спілкуванні носіїв мови, що вивчається.
- *Тематична відповідність*: лексика повинна бути релевантною тематиці, визначеній навчальною програмою для старшої школи (наприклад, професійна орієнтація, глобальні проблеми, вища освіта).
- *Сполучуваність*: слово повинно мати широку здатність до поєднання з іншими одиницями, що дозволяє використовувати його у різних фразах.
- *Словотвірна цінність*: перевага надається словам, які є базою для утворення нових лексичних одиниць (наприклад, корінь слова).
- *Стилістична маркованість*: відібрана лексика має відповідати нормам літературної мови і, за потреби, включати необхідну кількість нейтральних та розмовних одиниць, уникаючи надмірного використання застарілих слів чи вузькоспеціалізованих термінів [2].

Дотримання цих критеріїв забезпечує засвоєння лексики, функціонально необхідної для досягнення цілей розвитку іншомовної лексичної компетентності.

Загалом, цілі формування іншомовної лексичної компетентності передбачають поступовий перехід від відтворювальної до продуктивної діяльності. Якщо на середньому етапі навчання акцент робився на сприйманні та розумінні лексики, то у старшій школі основний наголос зміщується на самостійне застосування лексичних засобів у спонтанному та підготовленому мовленні. Старшокласники вже володіють розвиненим абстрактним мисленням, тому навчання лексики ґрунтується на свідомому узагальненні та систематизації – вивченні лексики тематичними групами, словотворчими сім'ями або семантичними полями. Це забезпечує не ізольоване засвоєння слів, а інтеграцію їх у цілісний концепт, що підвищує гнучкість і точність у виборі лексики.

Формування іншомовної лексичної компетентності є системним і *поетапним процесом*, що передбачає послідовне проходження кількох взаємопов'язаних стадій – *від первинного знайомства до свідомого та автоматизованого використання*. Як зазначається у підручнику «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика», розвиток іншомовної лексичної компетентності включає дві взаємопов'язані лінії: засвоєння знань про

лексику та оволодіння практичними навичками її використання. На «старшому етапі навчання, коли учні вже володіють базовим словниковим запасом, метою стає свідоме узагальнення, систематизація та перенесення лексичних умінь у комунікативну практику» [2].

У процесі розвитку ІЛК «історично склалися чотири основні підходи до навчання лексичних одиниць (ЛО): *інтуїтивний, свідомо-зіставний, функціональний та інтенсивний*» [2]. Розуміння цих підходів дозволяє свідомо обирати методичні прийоми на кожному етапі.

Інтуїтивний підхід. Семантизація здійснюється шляхом встановлення прямого, безпосереднього зв'язку «слово-значення» без опори на рідну мову. Автоматизація досягається через багаторазове відтворення та імітацію умов оволодіння рідною мовою, а активізація лексичних одиниць відбувається в умовах, максимально наближених до природного спілкування.

Свідомо-зіставний підхід. Основний акцент робиться на розкритті значення та форми лексичних одиниць, меншою мірою - на особливостях застосування. Автоматизація відбувається шляхом зіставлення з рідної мови, перекладу, некомунікативних вправ та відповідей на запитання. Самостійність висловлювання з використанням нової лексики обмежується навчальним завданням.

Функціональний підхід. Цей підхід пропонує розкриття функції та значення лексичних одиниць через контекст і створення потужної мотивації до використання лексики. Автоматизація відбувається через самостійний вибір та комбінування лексичних одиниць у процесі оформлення думки. Тут засвоєння форми, значення і функції відбувається взаємопов'язано, а для тренування характерне використання умовно-комунікативних вправ.

Інтенсивний підхід. Характеризується багаторазовим пред'явленням великого обсягу лексичних одиниць у діалогічних комплексах. Використовується як перекладна, так і безперекладна семантизація. Автоматизація відбувається в умовах керованого спілкування, а застосування - через розігрування етюдів та імпровізацію в різних комунікативних обставинах.

Автори провідних методичних видань віддають перевагу функціональному підходу до навчання нових лексичних одиниць, водночас підкреслюючи, що «раціональне поєднання принципів з інших підходів може забезпечити найкращий результат» [2].

З урахуванням найкращих методичних практик, «процес формування іншомовної лексичної компетентності відбувається поетапно, проходячи три основні стадії: *ознайомлення, автоматизації та застосування*» [2].

1. Етап ознайомлення. На цьому етапі відбувається усвідомлення лексичної системи іноземної мови у вигляді поняття про цю систему і правил користування нею; сприйняття й осмислення нових лексичних одиниць через семантизацію [11].

Головна увага зосереджується на семантизації слова – розкритті його значення, форми та особливостей уживання. Вчитель «повинен чітко і правильно вимовляти нові лексичні одиниці, оскільки перше слухове враження є психологічно настільки сильним, що його наступне коригування може бути *заважким*» [2].

Способи семантизації поділяють на дві групи:

Перекладні способи: однослівний переклад, багатослівний переклад, тлумачення значення і/або пояснення рідною мовою, дефініція/визначення рідною мовою, пофразовий переклад. Перевага віддається перекладним методам, коли лексична одиниця збігається за значенням з рідною мовою або коли вона є абстрактною.

Безперекладні способи: наочна семантизація, мовна семантизація, зіставлення з відомими лексичними одиницями іноземної мови, дефініція або тлумачення значення іноземною мовою.

Вибір способу семантизації залежить від низки лінгвістичних (форма, значення, сполучуваність лексичної одиниці, збіг або розбіжність з рідною мовою) та психолого-педагогічних факторів (ступінь навчання, вікові особливості, мовна підготовка учнів) [2].

Для лексичних одиниць активного мінімуму семантизація здійснюється вчителем, а лексичних одиниць пасивного мінімуму можуть бути семантизовані

учнями самостійно за допомогою словника. Часто оптимальним є об'єднання двох чи більше способів (наприклад, контексту та наочності).

2. Етап автоматизації дій

Ця стадія є етапом формування навичок. Учитель організує тренування з метою доведення використання лексичних одиниць до автоматизму [2]. Учень оволодіває формою, значенням, функцією лексичних одиниць, переходячи від знання до вміння.

На цьому етапі відбувається формування мовленнєвих лексичних навичок, що здійснюється на кількох взаємопов'язаних рівнях [2]:

1. Рівень словоформи та вільного словосполучення/фрази/речення.
2. Рівень понадфрази (діалогічної або монологічної єдності) і мінітексту.

Досягнення автоматизації забезпечується шляхом виконання некомунікативних (копіювання, підстановка, групування, переклад) та умовно-комунікативних вправ (відповіді на запитання, складання речень за зразком, трансформація). Змістове наповнення цих вправ має бути ситуативно зумовленим.

На старшому етапі «особлива увага приділяється удосконаленню дій учнів з лексичних одиниць у ситуативному вживанні, що включає як продуктивний аспект (висловлювання своїх думок в усній і письмовій формі), так і рецептивний (контекстне розуміння лексичних одиниць при читанні та аудіюванні)» [2]. Це сприяє розвитку лексичної гнучкості – здатності варіювати лексику залежно від стилістичних вимог і комунікативної мети.

3. Етап застосування.

Це фінальна, варіативно-ситуативна стадія, на якій відбувається активне та вільне використання засвоєної лексики у продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Це етап, на якому здійснюється відтворення ЛО на рецептивному і продуктивному рівнях [2].

Головною метою цього етапу є перехід від контрольованого до вільного вживання лексичних одиниць у реальному спілкуванні. Учні вживають нову лексику у мовленні у відповідності з поставленою комунікативною ситуацією.

На цьому етапі учні «повинні демонструвати свідоме й автоматизоване використання засвоєних лексичних навичок і вмінь, а також здатність до функціональної інтеграції нової лексики» [2].

Учитель створює мовні ситуації, які максимально наближені до природних умов: рольові ігри, дискусії, проектна робота, імпровізація. Саме тут найповніше реалізується функціональний підхід, коли учень не лише правильно вживає слово, а й розуміє його прагматичне значення та культурний контекст, інтегруючи лексичні засоби з граматичною та соціокультурною компетентностями.

Варто підкреслити, що етапи формування лексичної компетентності не є жорстко відокремленими. Вони взаємопов'язані та кожне нове засвоєння слова спирається на попередній досвід, розширюється й ускладнюється.

Таким чином, розвиток іншомовної лексичної компетентності у старшій школі є системним і поступовим процесом, спрямованим на формування здатності усвідомлено, точно та творчо користуватися лексичними засобами та досягати мовної автономії учня. Детальніше про види вправ на кожному етапі розвитку іншомовної лексичної компетентності йтиметься у підпункті 2.1.

1.3 Труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності; психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб'єктів навчальної діяльності

Формування іншомовної лексичної компетентності у старшій школі є складним, багатофакторним процесом, що поєднує когнітивні, психологічні, лінгвістичні та організаційно-методичні чинники. Ефективність засвоєння лексики залежить не лише від обсягу навчального матеріалу, а й від особистісних характеристик учнів, специфіки іноземної мови та умов освітнього середовища.

Успішне подолання цих викликів вимагає від учителя диференційованого та системного підходу, що ґрунтується на глибокому розумінні природи іншомовної лексичної компетентності.

Труднощі, що виникають у процесі формування іншомовної лексичної компетентності у старшокласників, можна узагальнити у три основні, взаємопов'язані групи: *лінгвістичні, психологічні та організаційно-методичні*.

Лінгвістичні труднощі пов'язані із внутрішньою специфікою самої іноземної мови та її взаємодією з рідною мовою, що призводить до явища міжмовної інтерференції. Підкреслюється, що значні перешкоди створює форма лексичної одиниці – звукова, графічна чи морфологічна.

1. *Формальні труднощі*: виникають через невідповідності між вимовою та написанням в англійській мові (наприклад, *though, cough, through*), що ускладнює формування стійкого зв'язку між графічним і фонетичним образом слова та ускладнює як зорове, так і слухове сприйняття.

2. *Семантичні труднощі*: пов'язані з явищем багатозначності, де учні часто не розрізняють основне, переносне чи ідіоматичне значення слова (наприклад, *run* – бігти / керувати / функціонувати).

3. *Міжмовна інтерференція*: це найбільше джерело помилок у лексиці.

4. «*Фальшиві друзі перекладача*»: лексеми, схожі за формою, але відмінні за змістом (*actual* – справжній, а не актуальний; *fabric* – тканина, а не фабрика).

5. *Колокаційні помилки*: учні переносять синтаксичні моделі рідної мови, утворюючи кальковані сполуки (*do a mistake* замість *make a mistake*). Подолання таких труднощів вимагає багаторазових вправ на сполучуваність.

Психологічні труднощі охоплюють індивідуальні особливості учнів та їхнє ставлення до навчальної діяльності.

1. *Індивідуально-когнітивні відмінності*: рівень розвитку уваги, пам'яті, мислення та уяви безпосередньо впливає на швидкість і якість запам'ятовування лексики. Тип мислення (наочно-образний чи абстрактно-логічний) визначає переваги у виборі навчальних стратегій.

2. *Мотиваційні чинники*: мотиваційні труднощі є типовими для старшокласників, оскільки брак практичної користі у вивченні нових слів призводить до сприйняття лексичної роботи як механічного зазубрювання.

3. *Емоційний фон:* страх помилки та висока чутливість до критики блокують мовленнєву активність і готовність використовувати новий лексичний матеріал.

Організаційні труднощі пов'язані з умовами, змістом і структурою освітнього процесу, які можуть гальмувати ефективне формування іншомовної лексичної компетентності.

1. *Недостатня диференціація цілей:* у шкільних програмах часто відсутня чітка диференціація цілей і рівнів розвитку іншомовної лексичної компетентності. Це призводить до того, що вчителі здебільшого орієнтуються на кількісний показник (кількість засвоєних слів), тоді як якісні параметри (доречність, частотність, стилістична варіативність) залишаються поза увагою.

2. *Проблеми навчальних матеріалів:* навчальні комплекси можуть бути переважані штучними або маловживаними словами, які не мають практичного зв'язку з комунікативними потребами старшокласників.

3. *Методичні недоліки уроку:* часто лексика подається ізольовано, без контексту, що робить процес механічним зазубрюванням. Для подолання цих проблем доцільно використовувати принцип повторюваності у різних видах мовленнєвої діяльності.

Проте, незважаючи на важливість подолання лінгвістичних та організаційних труднощів, найбільшою проблемою, є саме психологічні труднощі. Це пояснюється тим, що фактори, які їх спричиняють діють як фільтр або бар'єр, який перешкоджає активації всіх інших механізмів засвоєння.

Навіть ідеально структурований урок із високоякісними навчальними матеріалами та чітким поясненням лексичної одиниці не принесе результату, якщо учень 11-го класу не бачить у цьому процесі особистісного сенсу або якщо його мовленнєва активність пригнічена страхом помилки.

У старшому шкільному віці, коли мислення набуває абстрактно-логічного та свідомого характеру, а логічна пам'ять домінує, засвоєння матеріалу можливе лише за умови свідомої інтелектуальної активності.

Якщо ж емоційно-мотиваційний чинник не спрацьовує – через низьку внутрішню мотивацію або відчуття втрати контролю над власним навчанням —

когнітивні механізми залишаються незадіяними. Таким чином, психологічні труднощі є первинними і критичними у цьому віці: вони визначають, чи буде учень взагалі готовий докладати зусиль для подолання проблем.

Успішність навчання іноземних мов залежить від того, наскільки враховуються психофізіологічні особливості старшокласників. Серед чинників вартими уваги є *когнітивний розвиток, емоційно-мотиваційні чинники та фізіологічні особливості*.

Когнітивний розвиток – це комплекс психічних процесів, пов'язаних із пізнанням, засвоєнням, організацією та обробкою інформації, які забезпечують перехід від простого сприйняття до складного, системного мислення.

1. *Мислення*: для учнів 11-х класів характерні вже сформовані механізми абстрактного й логічного мислення, що дозволяють осмислювати мовні явища та встановлювати міжмовні зв'язки. У цьому віці, за словами С. Ніколаєвої, «відбувається завершення становлення вищих психічних функцій, тому навчання набуває свідомого характеру» [29].

2. *Пам'ять*: пам'ять поступово переходить від переважно механічної до логічної. Учні краще запам'ятовують слова, якщо розуміють їхні смислові зв'язки, граматичну роль і контекст уживання. Ефективним є навчання, що спирається на усвідомлене опрацювання лексики через порівняння з рідною мовою, використання асоціацій та семантичних карт.

3. *Індивідуальні відмінності в сприйнятті*: тип мислення (наочно-образний чи абстрактно-логічний) визначає переваги у навчальних стратегіях: одним легше сприймати лексику через конкретні життєві ситуації, іншим – через логічне групування.

Емоційно-мотиваційні – це сукупність внутрішніх психологічних станів (потреби, інтереси, установки) та зовнішніх стимулів, які спонукають учня до навчальної діяльності, підтримують його зусилля, впливають на інтенсивність засвоєння матеріалу та його ставлення до процесу навчання.

1. *Мотивація та автономія*: Старшокласники прагнуть бачити практичну користь від навчання, відчувати прогрес і мати можливість контролювати власний розвиток. У них зростає самосвідомість й критичність

мислення. Вони прагнуть до автономії — можливості самостійно обирати темп, спосіб і форму виконання завдань.

2. *Емоційний фон:* Цей вік характеризується високою чутливістю до критики. Страх помилки може блокувати мовленнєву активність і готовність використовувати новий лексичний матеріал. Тому важливо створювати доброзичливу атмосферу, де помилка розглядається як природний етап навчання.

Фізіологічні особливості – це природні, біологічні властивості організму та нервової системи учня, що визначають його загальний рівень працездатності, витривалості, швидкість реакції та стійкість до інтелектуальних навантажень.

1. *Працездатність та втома:* у цьому віці підвищується працездатність головного мозку, і учні здатні до тривалішої інтелектуальної діяльності. Однак вони водночас схильні до швидкої втомлюваності через перенавантаження шкільною програмою.

2. *Увага:* хоча учні володіють уже розвиненою довільною увагою, її тривалість значною мірою залежить від рівня зацікавленості. Тому оптимальними є короткі, але систематичні сесії повторення лексики (наприклад, по 10–15 хвилин), які підтримують довготривале запам'ятовування без відчуття перевтоми.

Подолання виявлених труднощів вимагає комплексної методичної стратегії, що базується на інтеграції *когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів іноземної лексичної компетентності*.

Подолання лінгвістичних труднощів за допомогою когнітивного компоненту:

- необхідно акцентувати увагу на якісних параметрах лексики: частотності, стилістичній варіативності та колокаційній валентності.
- боротьба з міжмовною інтерференцією здійснюється через свідоме зіставлення лексичних одиниць рідної мови та іноземної мови, а також через багаторазові вправи на сполучуваність.
- робота з багатозначністю вимагає використання контекстуального підходу, де значення слова виводиться з ширшого мовленнєвого оточення.

Подолання організаційних труднощів за допомогою операційного/дієво-практичного компоненту:

- лексика повинна подаватися виключно у контексті, інтегрована в комунікативні завдання, а не ізольовано.
- реалізація принципу повторюваності повинна відбуватися шляхом включення однієї і тієї ж лексеми у вправи з аудіювання, говоріння, письма й читання.
- методика має забезпечувати чітку структуру (ознайомлення, автоматизація, застосування).

Подолання психологічних труднощів за допомогою особистісно-рефлексивного компоненту:

- важливо забезпечити відчуття автономії та самостійності у навчанні, що задовольняє психологічні потреби старшокласників.
- створення ситуацій успіху та використання інтерактивних, персоналізованих форм роботи, які надають навчанню особистісного сенсу.
- цифрові засоби є оптимальними для вирішення цих проблем, оскільки вони підтримують автономність, забезпечують короткі та систематичні сесії повторення та дозволяють учням самостійно відстежувати прогрес (задовольняючи потребу в контролі та самоствердженні).

Підсумовуючи, можна сказати, що формування іншомовної лексичної компетентності у старшокласників є складним, багаторівневим процесом. Ефективність цього процесу забезпечується за умови поєднання системного підходу із комунікативною спрямованістю навчання та врахуванням когнітивних можливостей, емоційної чутливості та прагнення до самостійності.

Оптимальними є методи, що інтегрують інтелектуальну активність, емоційне залучення й особистісну значущість матеріалу, а також сучасні цифрові технології, які підтримують автономність і внутрішню мотивацію.

1.4 Особливості використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів

У сучасній педагогічній практиці поняття цифровий освітній інструмент (ЦОІ) посідає центральне місце в контексті цифровізації освіти та компетентнісного підходу до навчання. Під цифровим освітнім інструментом розуміють систему або програмний продукт, що забезпечує створення, організацію, подання та перевірку навчального матеріалу із залученням цифрових технологій і взаємодією між учасниками освітнього процесу. Такі інструменти дозволяють реалізувати навчання у змішаному, дистанційному або автономному форматах, створюючи умови для індивідуалізації освітнього процесу [21].

ЦОІ виступає не лише технічним засобом, а й дидактичним посередником, який допомагає поєднати когнітивні, емоційні та соціальні аспекти навчання. Його ключовими характеристиками є:

- інтерактивність (забезпечення активної участі учня у процесі засвоєння матеріалу);
- візуалізація (поєднання текстових, графічних, аудіо- й відеоелементів для покращення розуміння);
- адаптивність (можливість налаштування складності або швидкості навчання);
- зворотний зв'язок у реальному часі (оцінювання, самоперевірка, аналіз прогресу);
- гнучкість і мобільність (доступність на різних пристроях, у будь-який час і місці).

З точки зору методики навчання іноземних мов, цифрові інструменти відіграють особливу роль у розвитку ІЛК, оскільки дозволяє поєднати вербальні, візуальні та слухові канали сприйняття, що активізує різні типи пам'яті – *зорову, слухову та моторну*. Крім того, цифрові інструменти створюють можливість для

гейміфікованого навчання, що підвищує мотивацію, а також для персоналізації, яка враховує індивідуальні особливості та темп роботи учня.

Одним із таких ресурсів є Quizlet – одна з найпоширеніших міжнародних платформ для самостійного й колективного вивчення лексики, граматики, термінології та тематичних одиниць будь-якої навчальної дисципліни.

Quizlet було створено у 2005 році американським студентом Ендрю Сазером (Andrew Sutherland) як персональний інструмент для запам'ятовування французьких слів. Згодом цей ресурс перетворився на глобальну освітню платформу, яку сьогодні використовують понад 60 мільйонів користувачів у 130 країнах світу. Її головна мета – спростити процес запам'ятовування та повторення навчального матеріалу шляхом гейміфікації та візуалізації.

Quizlet функціонує у вигляді вебсайту та мобільного застосунку, що забезпечує повну мобільність і доступність у будь-якому навчальному середовищі – як у класі, так і під час дистанційного чи змішаного навчання. В основі роботи платформи лежить метод флешкарток (flashcards), тобто двобічних карток, на одній стороні яких подається слово або термін, а на іншій – переклад, визначення, зображення чи приклад уживання.

Сьогодні Quizlet входить до переліку найпопулярніших цифрових інструментів для викладання іноземних мов у закладах середньої та вищої освіти, адже він дозволяє організувати процес формування лексичних і граматичних навичок не лише ефективно, а й емоційно привабливо.

Безкоштовна версія платформи, яка є базовою і доступна кожному користувачеві після реєстрації, уже забезпечує значні дидактичні можливості. Основними функціями є:

- *Створення власних навчальних наборів (sets)* – викладач або учень може самостійно створювати набори з лексичних одиниць, фраз або термінів. Кожна картка може містити не лише текст, але й аудіо (озвучене системою автоматично), зображення та приклади речень. Це дає змогу поєднати вербальний, слуховий і візуальний канали сприйняття.

- *Використання готових публічних наборів* – користувачі мають доступ до тисяч наборів, створених іншими педагогами та студентами. Це

особливо зручно для пошуку матеріалу з популярних тем, наприклад “*Healthy lifestyle*”, “*Travel*”, “*Family and relationships*” тощо.

– Режими навчання – безкоштовна версія містить основні формати взаємодії з матеріалом:

Flashcards – базовий режим ознайомлення, де учень переглядає картки й перевертає їх, щоб побачити правильну відповідь;

Learn – адаптивний режим навчання, який автоматично підбирає завдання на основі правильних чи неправильних відповідей;

Write – тренування письма, де користувач самостійно вводить правильну відповідь, що сприяє запам’ятовуванню написання;

Match – гра на швидкість, у якій потрібно поєднати термін і його визначення або переклад;

Test – автоматично згенерований тест, який включає різні типи завдань (множинний вибір, заповнення пропусків, письмову відповідь тощо).

Quizlet Live (класична командна гра) – учні можуть змагатися у командах, поєднуючи терміни з перекладами чи визначеннями у режимі реального часу. Ця форма навчання не лише стимулює лексичну пам’ять, а й розвиває командну взаємодію та елемент здорового суперництва.

– Використання на різних пристроях – Quizlet синхронізує дані між комп’ютером і телефоном, дозволяючи продовжувати навчання з будь-якої платформи без втрати прогресу.

Безкоштовна версія є достатньою для більшості базових навчальних цілей, особливо у контексті шкільного вивчення англійської мови, коли головним завданням є повторення та закріплення активного словникового запасу.

Платна версія Quizlet розширює можливості викладача та учня, пропонуючи додаткові інструменти для контролю, аналітики, персоналізації та глибшого залучення у навчальний процес.

– Необмежене додавання зображень, аудіо та прикладів речень. Це дозволяє створювати більш контекстуальні, мультимедійні набори. Наприклад, при вивченні теми “*Healthy lifestyle*” учитель може додати до кожного слова не

лише переклад, а й реалістичне зображення, коротке речення та автентичну вимову.

– *Статистика та аналітика прогресу.* Учитель отримує повну інформацію про успішність кожного учня: кількість правильних і неправильних відповідей, рівень опанування кожного слова тощо. Це дає можливість диференціювати завдання, визначати слабкі місця та будувати індивідуальні траєкторії навчання.

– Quizlet Plus для студентів надає додаткову функцію *Smart Grading* – система приймає різні варіанти правильної відповіді (наприклад, однину чи множину), а також зберігає помилки користувача для подальшого аналізу.

– *Режим “Memory Score”* – відстежує рівень запам’ятовування кожної лексичної одиниці та пропонує інтервальні повторення за принципом *spaced repetition*, який базується на дослідженнях німецького психолога Г. Еббінгауза про криву забування.

– *Розширені режими гейміфікації.* Наприклад, у *Quizlet Live (Individual Mode)* учні можуть грати самостійно, змагаючись за найкращий результат, що особливо ефективно при дистанційному навчанні або самостійній підготовці до іспитів. Також є два ігрових режими: Blast та Підбір.

– *Розширена організація контенту* – можливість створювати навчальні класи, теми, модулі, а також планувати навчальні сесії з автоматичним відстеженням прогресу.

Платна версія дозволяє проводити регулярний моніторинг і забезпечувати індивідуальну підтримку учнів. Quizlet універсальний у застосуванні. Його можна інтегрувати на будь-якому етапі уроку:

– *на етапі введення лексики* – використовується режим *Flashcards* або *Learn* для ознайомлення з новими словами;

– *під час закріплення* – режими *Match* і *Write* тренують активне впізнавання та відтворення;

– *для контролю* – *Test* дозволяють оцінити рівень володіння новою лексикою;

– для повторення та підтримання навички – інтервальні повторення (*spaced repetition*) запобігають забуванню.

Учитель може створити набір, учні проходять цей матеріал у форматі карток, тренують правопис, змагаються у грі *Match*, а наприкінці проходять автоматичний тест. У такий спосіб активізується одразу кілька типів пам'яті – зорова, слухова, моторна, а також формується стійкий зв'язок між словом і контекстом його використання.

Перевагами використання Quizlet як освітнього інструменту є:

– *Доступність* – платформа безкоштовна у базовій версії, не потребує встановлення складного програмного забезпечення.

– *Мультимодальність* – комбінує текст, аудіо, зображення, кольори та рух, що відповідає принципам нейродидактики.

– *Гейміфікація* – перетворює повторення лексики на гру, зменшуючи емоційне навантаження і втому.

– *Автономність навчання* – учень може самостійно обирати темп, послідовність і тривалість навчання.

– *Миттєвий зворотний зв'язок* – система одразу повідомляє про правильність відповіді, що формує відчуття досягнення.

– *Співпраця* - створення спільних наборів і командних ігор стимулює колективну взаємодію.

Дидактичні особливості: однією з найважливіших особливостей Quizlet є його відповідність основним дидактичним принципам сучасного навчання: *наочності, свідомості, системності, доступності, мотиваційності та індивідуалізації.*

Платформа забезпечує багатоканальне сприйняття інформації, поєднуючи зоровий, слуховий і моторний канали. Таке поєднання відповідає природним механізмам засвоєння нових слів: учень бачить слово, чує його вимову, сприймає контекст уживання та відтворює його під час гри або тесту. Завдяки цьому активізуються різні типи пам'яті – короткочасна, довготривала, образна, словесно-логічна, що підвищує якість запам'ятовування.

Особливої уваги заслуговує гейміфікаційний компонент, який трансформує навчальну діяльність у процес, що викликає позитивні емоції. Режими *Match* та *Quizlet Live* створюють ситуації змагання, що стимулює інтерес, підвищує концентрацію та залучає навіть менш активних учнів. Ігрова форма також допомагає долати страх помилки, який часто притаманний підліткам під час говоріння чи виконання завдань англійською мовою.

Ще одна дидактична перевага Quizlet – *адаптивність навчального процесу*. У режимі *Learn* система автоматично визначає рівень засвоєння кожного слова та змінює послідовність подання лексичних одиниць, концентруючись на тих, які учень опановує найгірше. Це відповідає принципу індивідуалізації та дозволяє персоналізувати темп навчання.

З точки зору методики, Quizlet також сприяє інтеграції етапів формування лексичної навички, описаних у сучасних дослідженнях (*ознайомлення* → *автоматизація* → *застосування*). Учитель може організувати ознайомлення з новими словами у форматі флешкарток, закріплення через тренувальні режими *Write* чи *Spell*, а застосування – через *Live*-змагання або тестування. Таким чином, платформа дозволяє реалізувати повний цикл формування лексичних знань і навичок відповідно до принципів комунікативно орієнтованого навчання [21].

Когнітивні та психологічні особливості Quizlet: з когнітивної точки зору Quizlet реалізує один із найефективніших принципів засвоєння інформації – *інтервальне повторення (spaced repetition)*. Цей підхід базується на дослідженнях Германна Еббінгауза, який довів, що регулярне повторення інформації з оптимальними інтервалами запобігає забуванню. Алгоритми Quizlet автоматично повторюють ті слова, які учень ще не засвоїв повністю, формуючи стійкі асоціації та переводячи знання з короткочасної пам'яті у довготривалу.

Психологічно платформа сприяє *зниженню навчальної тривожності*. Для старшокласників, особливо учнів 11 класу, характерна підвищена втомлюваність і страх помилки. Режими *Learn* або *Match* знімають цей бар'єр, адже учень взаємодіє не з викладачем, а з інтерфейсом, який не оцінює, а підказує. Відсутність негативної оцінки формує позитивне ставлення до процесу навчання.

Важливою психологічною перевагою є також підтримка *внутрішньої мотивації*. Quizlet створює ефект досягнення через миттєвий зворотний зв'язок (“correct!”, “well done!”) і видимий прогрес. Старшокласники, які прагнуть контролювати власний результат, бачать кількість вивчених слів, час, проведений на платформі, і відсоток правильних відповідей, що підвищує відчуття власної ефективності [21].

Платформа також відповідає особливостям *емоційного інтелекту* учнів цього віку. Вона створює позитивний емоційний фон завдяки кольоровому дизайну, системі заохочень і відсутності покарань за помилки. Як показують спостереження вчителів, навіть учні, які зазвичай не виявляють активності на традиційних уроках, залюбки долучаються до Quizlet Live – особливо у форматі командних ігор, де успіх залежить від злагодженості команди.

Лінгвістико-методичні особливості Quizlet: Quizlet є універсальним з точки зору мовного матеріалу, однак найбільшу ефективність він демонструє саме у формуванні лексичної компетентності. Платформа дозволяє працювати з усіма типами лексичних одиниць – словами, словосполученнями, колокаціями, фразеологізмами, сталими виразами.

Завдяки можливості створення автентичних прикладів речень, Quizlet сприяє не лише засвоєнню словникових одиниць, а й розумінню їхніх сполучувальних властивостей. Учень бачить слово не ізольовано, а в реальному контексті, що формує у нього відчуття «мовного вжитку» (language sense). Наприклад, засвоюючи слово *decision*, учень паралельно запам'ятовує колокацію *make a decision*, що є типовою для англійської мови, але не збігається зі структурою української (*приймати рішення*).

Quizlet також допомагає формувати *лексичну усвідомленість* (lexical awareness) – здатність аналізувати власне мовлення, помічати повтори, синонімічні заміни та стилістичні відтінки. Це можливо завдяки регулярному самоконтролю та аналізу помилок у тестових режимах.

Ще однією лінгвістичною перевагою є *підтримка фонетичної складової*. Озвучування слів відтворюється автентичними голосами (британський та американський варіанти), що дозволяє паралельно з лексикою формувати

навички правильної вимови. Учень може повторювати слова за диктором, що створює ефект “аудіо-тренажера” без потреби в додаткових програмах.

Техніко-педагогічні особливості Quizlet: З технічної точки зору Quizlet відзначається простотою використання, інтуїтивним інтерфейсом і гнучкістю налаштувань, що робить його однаково зручним для вчителя й учня. Платформа підтримує українську мову інтерфейсу, має можливість інтеграції з іншими цифровими системами (Google Classroom, Microsoft Teams), що полегшує впровадження у навчальний процес.

Педагогічно цінною особливістю є можливість створення спільних наборів. Учні можуть долучатися до редагування, додавати власні приклади або переклади. Це не лише активізує навчальну взаємодію, а й формує почуття відповідальності за спільний результат.

Для вчителя Quizlet стає інструментом діагностики та моніторингу. Завдяки аналітичним даним (у платній версії) педагог бачить динаміку засвоєння матеріалу, визначає найскладніші для групи слова, може планувати повторення або диференційовані завдання.

Крім того, Quizlet зручно використовувати у змішаному навчанні: наприклад, учні самостійно опрацьовують нову лексику вдома у режимі *Learn*, а на уроці використовують її в комунікативних іграх, рольових ситуаціях або проектах. Такий підхід сприяє глибшому закріпленню лексики, адже знання одразу переходять у мовленнєву діяльність.

Особливості взаємодії Quizlet із психофізіологічними чинниками учнів старшої школи: Quizlet максимально відповідає психофізіологічним характеристикам учнів 11-х класів:

- розвинене абстрактне мислення дозволяє осмислювати лексичні зв'язки, групувати слова за семантичними ознаками - саме такі можливості забезпечує створення “папок” або “підтем” у Quizlet;
- висока візуальна сприйнятливність робить флешкартки ефективними, особливо при поєднанні з кольоровими асоціаціями;
- короткочасна увага компенсується динамічними режимами (*Match*, *Gravity*), які потребують швидких реакцій;

- потреба у самостійності та самоконтролі реалізується через особисті кабінети, аналітику та можливість повторювати матеріал у зручному темпі;
- емоційна чутливість і мотиваційна мінливість врівноважуються позитивним зворотним зв'язком, кольоровою візуалізацією прогресу та ігровими елементами.

Доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності: використання цифрового освітнього інструменту Quizlet у процесі формування іншомовної лексичної компетентності є методично доцільним і психолого-педагогічно обґрунтованим. Його ефективність зумовлена тим, що платформа відповідає принципам компетентнісного, комунікативного та особистісно орієнтованого підходів, а також враховує когнітивні й мотиваційні особливості учнів старшої школи.

Перш за все, Quizlet сприяє реалізації основної мети навчання іноземних мов – формуванню здатності учня ефективно спілкуватися іншою мовою, а не просто відтворювати забурені слова. Це досягається завдяки поєднанню репродуктивних і продуктивних видів діяльності: учень не лише запам'ятовує лексичні одиниці, але й застосовує їх у різних контекстах через інтерактивні режими (*Learn, Match, Live, Test*). Така організація навчального процесу забезпечує перехід від рівня знань до рівня навичок, а згодом – до мовленнєвої автоматизації [21].

З дидактичної точки зору, доцільність використання Quizlet полягає у його здатності поєднувати навчання з елементами гри, що відповідає віковим потребам старшокласників. Гейміфікована форма подання матеріалу зменшує напруження, підвищує зацікавленість і створює позитивний емоційний фон, який, як відомо, суттєво впливає на запам'ятовування лексики. При цьому учні отримують миттєвий зворотний зв'язок, що формує відчуття успіху та підкріплює внутрішню мотивацію.

З психолого-педагогічної позиції Quizlet відповідає потребам учнів 11-х класів у самостійності, самоконтролі та гнучкості навчання. Завдяки індивідуальному режиму роботи учні можуть вивчати нову лексику у власному темпі, обирати зручний формат завдань, повторювати матеріал у будь-який час.

Така автономність підвищує відповідальність за результати навчання, розвиває навички самоорганізації та саморефлексії.

Методично виправданим є застосування Quizlet і з позиції системності розвитку ІЛК. Платформа дозволяє реалізувати всі етапи формування лексичних навичок: ознайомлення, закріплення, повторення, контроль і автоматизацію. Крім того, алгоритм інтервального повторення (*spaced repetition*) допомагає забезпечити тривале збереження вивчених слів у пам'яті, що відповідає принципу наукової організації засвоєння лексики [21].

Важливо також, що Quizlet забезпечує комунікативну спрямованість навчання. Використання командного режиму *Quizlet Live* стимулює мовленнєву активність, розвиває навички взаємодії та створює ситуацію реального іншомовного спілкування у межах навчальної групи. У старших класах, де мотиваційна сфера учнів є більш усвідомленою, такий формат дозволяє поєднати навчання з соціальним аспектом - змаганням, підтримкою, обговоренням.

Таким чином, доцільність використання Quizlet у процесі формування іншомовної лексичної компетентності полягає у його здатності:

- забезпечувати активну пізнавальну діяльність учнів через інтерактивні формати;
- підвищувати рівень внутрішньої мотивації за рахунок ігрових елементів;
- адаптувати навчання до індивідуальних потреб і темпу учня;
- сприяти усвідомленому засвоєнню лексики у контексті комунікації;
- поєднувати навчальну, розвивальну та виховну функції навчання іноземної мови.

Отже, застосування Quizlet у старшій школі є не лише технологічно зручним, а й методично виправданим рішенням, яке забезпечує формування в учнів стійких лексичних навичок, розвиває мовленнєву компетентність і сприяє усвідомленому, автономному навчанню – як основі для подальшої професійної та академічної успішності.

2. СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО ІНСТРУМЕНТУ “QUIZLET”

2.1 Типологія вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів

Розвиток іншомовної лексичної компетентності є системним і поетапним процесом, який вимагає цілеспрямованого використання різноманітних вправ і завдань. Згідно з провідними методичними підходами, зокрема авторів підручника «Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика», «ефективна система вправ повинна відповідати трьом основним етапам формування лексичної навички: ознайомлення, автоматизації дії та застосування» [2].

На старшому етапі навчання (11-ті класи), коли основна мета полягає у переході до вільного та свідомого використання лексики на рівнях B1-B2, система вправ має забезпечувати не лише накопичення словникового запасу, але й розвиток колокаційної валентності та лексичної гнучкості.

Типи вправ для навчання лексики традиційно класифікуються за двома основними критеріями: за типом мовленнєвої діяльності (рецептивні, репродуктивні, продуктивні) та за комунікативною спрямованістю (некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні) [2]. Обидві класифікації є взаємодоповнюючими і використовуються для забезпечення послідовного та ефективного шляху від засвоєння нового слова до його вільного використання. Розглянемо таблиці 2.1 та 2.2.

Таблиця 2.1 Класифікація за типом мовленнєвої діяльності

Тип Вправи	Діяльність Учня	Мета у Лексиці	Приклади
Рецептивні	Сприйняття (читання, аудіювання).	Засвоєння значень слова, його контексту та формальних ознак (графіка, звучання).	Зіставлення слова та визначення; пошук слова в тексті; вибір правильного значення в контексті.

Репродуктивні	Відтворення (імітація, повторення).	Автоматизація лексичних навичок; запам'ятовування форми слова та його місця у структурі речення.	Повторення слова за диктором; заповнення пропусків у реченнях; підстановка синонімів; переклад окремих речень.
Продуктивні	Створення (говоріння, письмо).	Розвиток лексичних умінь; використання слова у власному оригінальному мовленні для передачі змісту.	Складання власних речень або тексту з новими словами; участь у дискусії; опис ситуації; рольова гра.

Ця класифікація відображає, як учень взаємодіє з новим лексичним матеріалом: сприймає, відтворює чи створює щось нове.

Таблиця 2.2 Класифікація за комунікативною спрямованістю

<i>Тип вправи</i>	<i>Основний фокус</i>	<i>Мета у лексичній</i>	<i>Приклади</i>
Некомунікативні	Форма та Точність (Accuracy).	Формування лексичних навичок. Механічне тренування без комунікативної мети.	Багаторазове повторення (дрілінг); запис слів у словник; граматичні трансформації.
Умовно-комунікативні	Правильне використання слова в контрольованій ситуації.	Перехід від навичок до умінь. Використання слів у штучно обмежених мовленнєвих актах.	Відповіді на запитання, що вимагають вживання конкретного слова; складання монологу за опорною схемою; вправи "ланцюжок слів".
Комунікативні	Зміст та Вільне використання (Fluency).	Розвиток лексичних умінь та здібностей. Використання слів для вирішення реального мовленнєвого завдання.	Дебати; рольова гра з вільним діалогом; створення рекламного тексту; презентація власної ідеї.

Класифікація за *комунікативною спрямованістю* (некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні) показує, наскільки завдання «наближене до реального спілкування, і є ключовою при організації навчання лексики» [2].

Для ефективного формування лексичної компетентності необхідно дотримуватися такого шляху: некомунікативні (точність) → умовно-комунікативні (контрольована практика) → комунікативні (вільне спілкування) [2]. У цьому процесі рецептивні та репродуктивні вправи переважають на етапах некомунікативних завдань, тоді як продуктивні вправи домінують на етапах комунікативних завдань.

Вправи етапу ознайомлення мають на меті «сприйняття й осмислення нової лексичної одиниці та формування первинного знання про її форму, значення та функцію» [2]. Вправи тут мають бути спрямовані на розкриття значення і первинне запам'ятовування. Для цього Quizlet використовує режим “Flashcards” та “Learn”, які забезпечують засвоєння лексики з використанням кількох каналів сприйняття через візуальні та аудіальні засоби.

Вправи на імітацію критично важливі для формування правильного фонетичного образу лексичної одиниці та «подолання формальних труднощів таких як невідповідність вимови та написання» [2]. Серед них основними є:

- багаторазове прослуховування лексичних одиниць у виконанні вчителя або диктора з метою формування стійкого фонетичного образу. Ця функція реалізується через автоматичне озвучування слів у режимі “Flashcards”.
- повторення за зразком (хором та індивідуально).
- читання слова, фрази чи речення вголос, що сприяє зв'язуванню графічної та фонетичної форми.

Саме такі вправи забезпечують фонетичну коректність, оскільки «перше слухове враження є психологічно сильним і надалі складно коригується» [2].

Вправи на первинну семантизацію поділяють на перекладні (однослівний, багатослівний переклад) та безперекладні (наочність, контекст, тлумачення іноземною мовою). Quizlet підтримує обидва підходи, пропонуючи перекладні

картки (з вибором домінуючої мови у налаштуваннях) та можливість додавати зображення і приклади речень для безперекладного розкриття значення.

1. *Перекладні способи:*

– Однослівний переклад: вправи на зіставлення лексичної одиниці з її точним еквівалентом у рідній мові. Це найбільш економічний спосіб для слів, значення яких повністю збігається в обох мовах (наприклад, англ.: salt - сіль). Ця вправа може бути реалізована через використання режиму “Flashcards”, де учень переглядає картку з реченням на рідній мові і миттєво перевіряє свій переклад на звороті.

– Багатослівний переклад: вправи на зіставлення лексичної одиниці з кількома варіантами в рідній мові для багатозначних слів (наприклад, англ.: go - йти, їхати, летіти).

– Тлумачення значення і/або пояснення рідною мовою: вправи на ідентифікацію значення з додатковим поясненням контексту або сфери вживання (наприклад, пояснення, що англ.: area - площа (простір), але не площа міста (square)) [2].

2. *Безперекладні способи:*

– Наочна семантизація: вправи на зіставлення лексичної одиниці з малюнками, відеофрагментами, жестами. Ефективна для конкретної, предметної лексики, адже активізує зорову пам'ять.

– мовна семантизація за допомогою контексту: вправи на здогадку значення лексичної одиниці через ілюстративне речення або короткий текст. Це дозволяє учням засвоювати слово одразу у природному мовному середовищі.

– Тлумачення значення іноземною мовою: опис значення нової лексичної одиниці за допомогою вже відомої лексики. Доцільно застосовувати на старшому ступені навчання для розвитку лексичної компетентності та мовного мислення [2].

Вправи на групування та класифікацію активують абстрактно-логічне мислення та сприяють ефективному запам'ятовуванню через логічну пам'ять.

– Об'єднання нових слів у групи за тематичним принципом (наприклад, лексика, що описує «Проблеми доквілля»).

– Класифікація слів за частинами мови, що допомагає у засвоєнні граматичної функції слова.

– Установлення парадигматичних зв'язків (пошук синонімів, антонімів). Ці зв'язки закріплюються, зокрема, через ігровий режим "Match", де потрібно швидко співвіднести слова-синоніми або антоніми, створені вчителем.

– Розшифрування слова за допомогою транскрипції або словотвірного аналізу (пошук афіксів) [2].

Вправи етапу автоматизації дій на якому відбувається формування лексичних навичок шляхом доведення використання лексичних одиниць до автоматизму. Учень оволодіває формою, значенням і функцією слова завдяки виконанню некомунікативних та умовно-комунікативних вправ. Ця стадія відповідає за «миттєве вилучення слів із пам'яті та їхнє правильне комбінування» [2]. Quizlet реалізує автоматизацію завдяки адаптивним режимам та інтерактивним іграм, які послідовно тренують орфографію, форму та сполучуваність.

Некомунікативні вправи спрямовані на свідоме оперування лексичними одиницями з чітким фокусом на граматичних та лексичних правилах. Вони є необхідними для засвоєння правил лексичного поєднання.

1. Вправи на сполучуваність:

– З'єднання слів у типові словосполучення (наприклад, make a decision, mistake, choice). Завдання такого типу критично необхідні для подолання колокаційних помилок та міжмовної інтерференції, оскільки вчать правилам, які відсутні в рідній мові. Ці вправи безпосередньо реалізуються через режим "Match", де, наприклад, необхідно швидко співвіднести початок колокації з її закінченням, та через режим "Test", завдяки можливості вписувати слово власноруч.

– виправлення помилок у заданих словосполученнях.

– Тренувальні вправи на підстановку та трансформацію: заміна однієї лексичної одиниці іншою в реченні (синонімічна або антонімічна заміна); трансформація речень зі зміною частини мови (наприклад, He is successful на His success is obvious). Такі вправи розвивають гнучкість і точність у використанні

лексичних одиниць та активізують словотвірну здогадку. У Quizlet ці навички закріплюються в режимі “Write”, які вимагають точного та автоматизованого відтворення форми лексичної одиниці.

2. Перекладні вправи:

– Контрольований переклад речень з рідної мови на іноземну, що містять нові лексичні одиниці.

– Переклад багатозначних слів у різних контекстах для закріплення семантичних значень.

На цьому етапі відбувається формування мовленнєвих лексичних навичок на кількох рівнях:

1. Рівень словоформи, вільного словосполучення, фрази/речення.

2. Рівень понадфрази (діалогічної або монологічної єдності) і мінітексту.

Умовно-комунікативні вправи – це перехідний міст, що стимулює використання лексичних одиниць у ситуативно зумовлених умовах, але зі збереженням контролю над формою.

1. Вправи на ініціювання та реакцію:

– Складання мікродіалогів за зразком або ключовими словами.

– Реагування на репліку партнера, використовуючи спеціально відпрацьовану лексичну одиницю.

2. Вправи на розширення та ілюстрацію:

– Складання речень або невеликих абзаців за заданою темою з обов’язковим використанням усіх нових лексичних одиниць.

– Опис малюнка, ситуації або події, що містить заданий лексичний мінімум.

У говорінні, вчитель може використовувати функцію перемішування флешкарток Quizlet: учневі випадає випадкова лексична одиниця, яку він зобов’язаний інтегрувати у свою розповідь, монолог чи ситуативний діалог.

Вправи етапу застосування є фінальною стадією, у якій «відбувається активне та вільне використання засвоєної лексики у продуктивних видах мовленнєвої діяльності» [2]. Головна мета – інтеграція сформованих лексичних

навичок у іншомовну комунікативну компетентність. Учні повинні демонструвати свідоме й автоматизоване використання засвоєних лексичних навичок і здатність до функціональної інтеграції нової лексики. На цьому етапі домінують власне комунікативні вправи:

1. Дискусійні та аргументативні вправи:

– участь у дебатах на актуальні теми (наприклад, «Екологічні виклики», «Вибір кар'єри»), що вимагають використання широкого спектра тематичної лексики, аргументації та лексичної гнучкості через здатності висловлювати одну й ту саму думку різними словами.

– написання есе або офіційного листа, що вимагає використання лексики, яка відповідає стилістичному реєстру письмового мовлення.

2. Рольові та ситуативні ігри:

– розігрування складних комунікативних ситуацій, наближених до реального життя (наприклад, симуляція співбесіди, обговорення новин). Ці вправи стимулюють спонтанний відбір лексичних одиниць та активують психолінгвістичні механізми пошуку слова.

3. Проектна діяльність:

– створення презентацій, відеороликів або подкастів, що вимагають використання широкого спектра засвоєної лексики та її функціональної інтеграції у великий зв'язний текст.

4. Вправи на стислий виклад інформації:

– складання тез або реферування прослуханого/прочитаного тексту з використанням нової лексики, що розвиває рецептивні навички та допомагає у контекстному розумінні.

Опираючись на вищеописане, можна ствердити, що увесь процес розвитку іншомовної лексичної компетентності у 11-х класах здійснюється через послідовне ускладнення навчальних вправ, що відображає поступово-циклічну модель навчання. Ця система функціонує на принципі інтеграції: некомунікативні вправи закладають фундамент для точності, фокусуючись на правилах лексичного поєднання; умовно-комунікативні вправи створюють міст між формою та функцією, сприяючи автоматизації; а власне комунікативні

вправи забезпечують найвищу мету – вільне, гнучке та свідоме застосування лексичної одиниці у реальній мовленнєвій ситуації. В той же час, використання функціоналу Quizlet (Flashcards, Write, Match тощо) на кожному з етапів забезпечує технологічну підтримку, гейміфікацію та багаторазове інтервальне повторення, що є ключовим для формування стійких лексичних навичок у старшій школі. Лише повний цикл роботи над лексичною одиницею, від первинної рецепції до спонтанного відбору у мовленні, гарантує перетворення пасивного словникового запасу на активний лексичний ресурс. Використовувати функціональний підхід, який поєднує усвідомлене засвоєння форми, значення і функції слова у комунікативному контексті.

2.2 Авторська система вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”

Беручи до уваги теоретичні засади розвитку іншомовної лексичної компетентності, визначені у першому розділі, та необхідність переходу від теоретичного знання до практичної дії, було розроблено комплекс поетапних лексичних вправ із залученням цифрового інструменту “Quizlet”. Структура цього комплексу ґрунтується на триетапній моделі формування лексичної навички (ознайомлення – автоматизація – застосування). Під час розробки враховувалися дидактичні та технічні особливості цифрового освітнього інструменту “Quizlet”, типи і види вправ для формування ІЛК, а також когнітивні, мотиваційні й психофізіологічні особливості учнів 11-х класів. Комплекс вправ покликаний забезпечити послідовний перехід лексичних одиниць від пасивного сприйняття до активного, гнучкого продукування в комунікативних ситуаціях.

Розроблені вправи базуються на матеріалі теми Unit 3 “Fit as a fiddle” (Здоровий спосіб життя) підручника “Close up B1+” (3-d edition) і охоплюють цільовий словниковий запас, необхідний для вільного використання у продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Вибір цієї тематики є методично доцільним, оскільки лексика, пов’язана зі здоровим способом життя, є не лише

ключовою для комунікативного рівня B1+, але й відповідає життєвим інтересам старшокласників, заохочуючи їх до рефлексії над власним здоров'ям та звичками.

Для першого етапу, **етапу ознайомлення**, який має за мету первинне сприйняття та семантизацію нових лексичних одиниць на рівні учнів 11-го класу, необхідний комплекс вправ, спрямований на багатоканальну рецепцію та когнітивну фільтрацію матеріалу.

Це потрібно для того, щоб якісно сформувати стійкий первинний зв'язок між формою слова (графічною та фонетичною) та його значенням, мінімізуючи ризик помилок на наступних етапах.

Вправа 1. Контекстуальна здогадка та багатоканальна семантизація

Ця вправа є першою в системі і відповідає орієнтувально-підготовчому етапу формування лексичної навички.

Етап : Ознайомлення.

Тип вправи: Некомунікативна.

Приєм: Контекстуальне введення та багатоканальна семантизація (інтеграція зорового, слухового та вербального сприйняття слова).

Опис реалізації через Quizlet: Студенти працюють індивідуально або у парах у режимі “Flashcards” (Картки). На лицьовій стороні картки представлена лексична одиниця у повному контекстному реченні (наприклад, *You should always choose a healthy option like salad instead of fries.*)

На зворотному боці картки подається визначення англійською мовою (*a better and healthier choice*), що супроводжується аудіо-озвучуванням. Учні спочатку читають речення та обговорюють або записують своє припущення щодо значення фрази, а потім перевертають картку, щоб звіритися з визначенням.

Цілі та доцільність: Ця вправа забезпечує активну когнітивну діяльність та розвиток контекстуальної здогадки, що є необхідною умовою для свідомого засвоєння лексики. Поєднання контексту, візуального сприйняття тексту та аудіо-підтримки реалізує принцип інтеграції зорового, слухового та вербального сприйняття слова, формуючи стійкий первинний зв'язок між формою слова та

його функцією в реченні. Це також сприяє формуванню стійкого фонетичного еталону слова, що мінімізує формальні труднощі на наступних етапах.

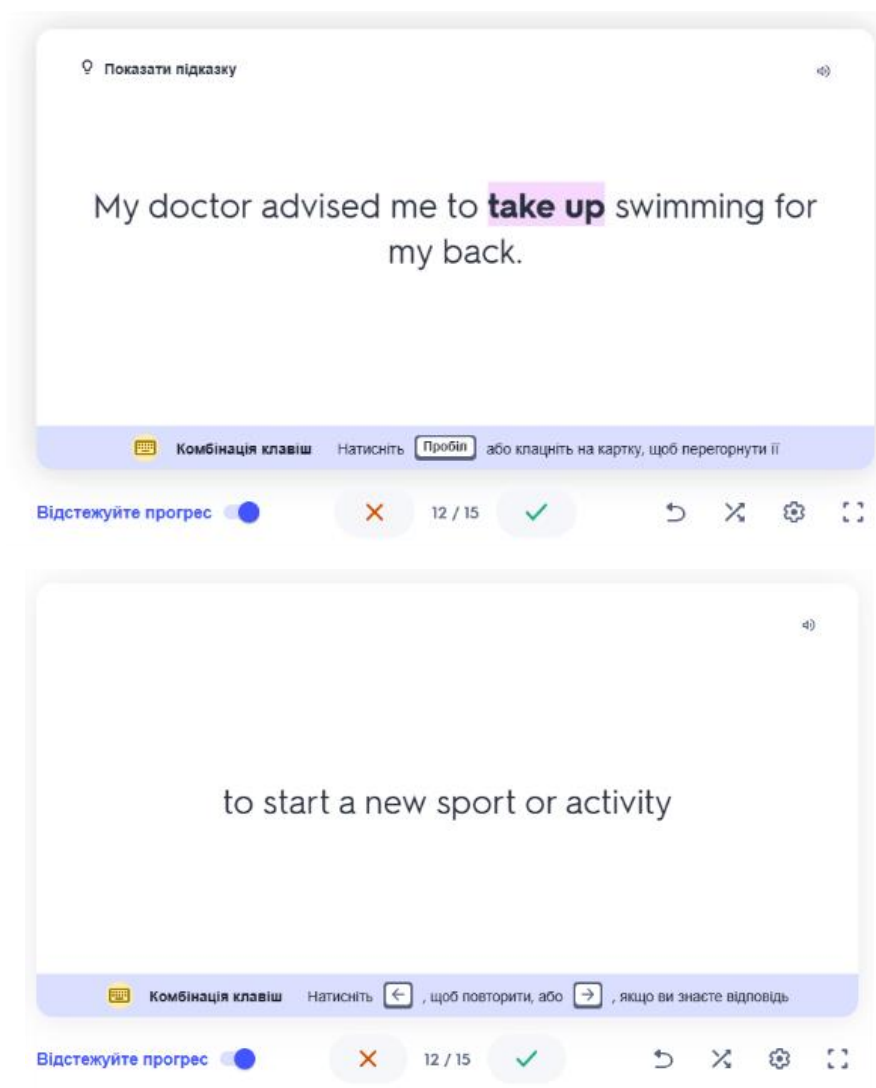

Рис. 2.1 та 2.2 Приклад завдання з використанням режиму “Flashcards”

Вправа 2. Перевірка семантичного засвоєння та когнітивна фільтрація

Етап : Ознайомлення.

Тип вправи: Некомунікативна.

Приєм: Вибіркове зіставлення визначення лексичної одиниці з множиною варіантів (множинний вибір).

Опис реалізації через Quizlet: Ця вправа реалізується через режим “Learn”. Учень отримує визначення лексичної одиниці (наприклад, things you do often that are not good for you) і має вибрати з чотирьох запропонованих варіантів відповідний термін (bad habits).

Цілі та доцільність: Це активує когнітивний компонент через необхідність аналізу та верифікації точності значення. Використання режиму Learn забезпечує перевірку глибини засвоєння після первинної роботи з картками, змушуючи учня синтезувати та категоризувати інформацію для знаходження точної лексичної одиниці.

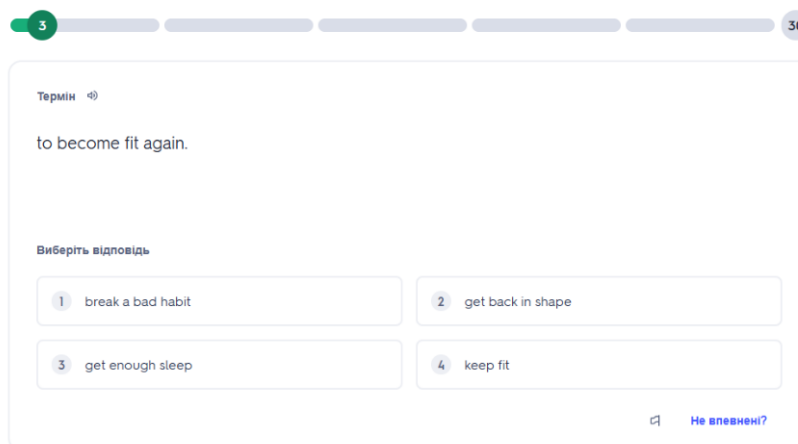

Рис. 2.3 Приклад завдання з використанням режиму “Learn”

Вправа 3. Тематичне групування та асоціативна класифікація

Етап : Ознайомлення.

Тип вправи: Некомунікативна.

Прийом: Асоціативне групування за тематичними та функціональними ознаками.

Опис реалізації через Quizlet: Ця вправа може бути реалізована через усний аналіз карток, які студенти вже опрацювали. Вчитель пропонує учням проаналізувати всі лексичні одиниці і розділити їх на логічні групи за функціональною ознакою, наприклад: «Дії, що покращують здоров'я» – *keep fit, stay active* / «Дії, яких варто уникати» – *bad habits, gain weight*.

Цілі та доцільність: Сприяє логічній організації лексики в ментальному лексиконі за тематичним принципом та зміцнює асоціативні зв'язки. Це активує абстрактно-логічне мислення старшокласників, що є необхідною умовою для свідомого засвоєння матеріалу та його подальшої функціональної інтеграції у мовленні.

Вправа 4. Установлення парадигматичних зв'язків

Етап : Ознайомлення.

Тип вправи: Некомунікативна.

Прийом: Зіставлення лексичних одиниць за семантичними зв'язками (антонімія, синонімія).

Опис реалізації через Quizlet: Для закріплення парадигматичних зв'язків (синонімія/антонімія) використовується режим Match у формі тесту або гри Blast. Створюється набір два набори, де пари складаються з слова та його антоніма або слова та його близького синоніма. Учні мають швидко співвіднести слова, що стосуються протилежних чи схожих понять.

Цілі та доцільність: Закріплює парадигматичні зв'язки і допомагає уникнути міжмовної інтерференції, чітко розмежовуючи значення. Використання режиму Match додає елемент гейміфікації та швидкості, що підвищує мотивацію.

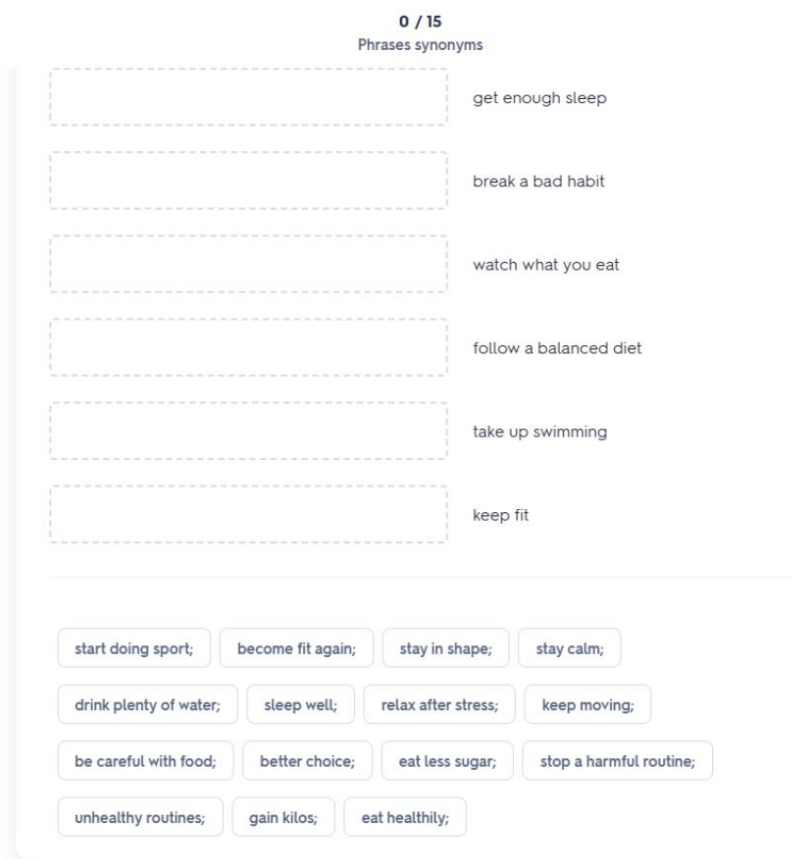

Рис. 2.4 Приклад завдання з використанням режиму “Match”

Для етапу автоматизації дій, який є проміжним між первинним засвоєнням і вільним спілкуванням, необхідний комплекс вправ, спрямований на формування стійких лексичних навичок. Основна мета цього етапу – перевести лексичні одиниці від рівня усвідомленого знання до автоматизованого оперування, забезпечуючи при цьому засвоєння правил лексичного поєднання

(колокаційну валентність). Це досягається завдяки багаторазовому відтворенню та комбінуванню лексики, що зміцнює психофізіологічну основу компетентності. Завдання на цьому етапі сфокусовані на розвитку гнучкості та точності лексичних навичок, що є критично важливим для успішного переходу до спонтанного продукування мовлення.

Вправа 5. Тренувальні вправи на відтворення та орфографію

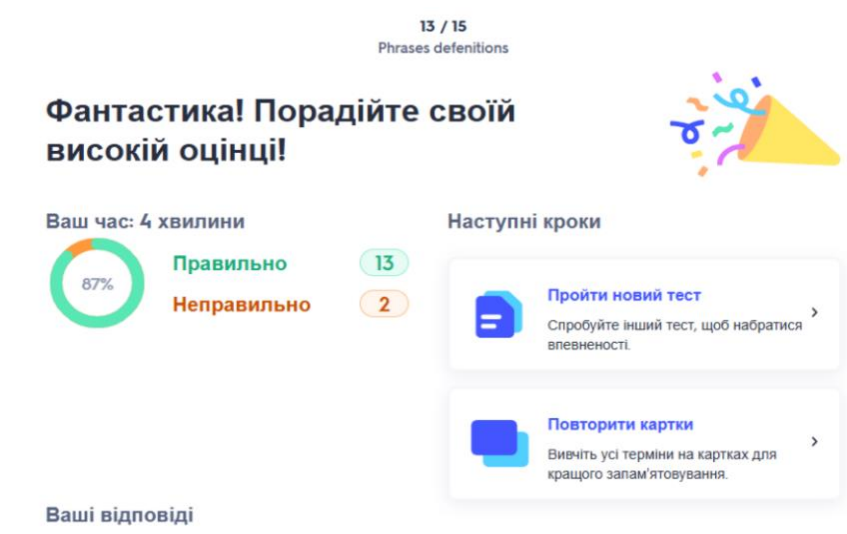
Етап : Автоматизація дій.

Тип вправи: Некомунікативна.

Прийом: Багаторазове відтворення форми слова та правопису.

Опис реалізації через Quizlet: Ця вправа реалізується через режим Write. Учень отримує визначення лексичної одиниці або її переклад і має самостійно ввести слово або фразу (наприклад, *get enough sleep*). Система вимагає точного відтворення написання.

Цілі та доцільність: Формує моторну пам'ять і забезпечує орфографічну коректність, вимагаючи точного та автоматизованого відтворення форми слова. Інтервальне повторення, яке використовує Quizlet у цьому режимі, забезпечує переведення лексичних одиниць із короткочасної пам'яті у довготривалу. Після завершення Quizlet автоматично надає звіт про помилки та можливість порівняти введений варіант із правильним, що активізує механізм самоконтролю.

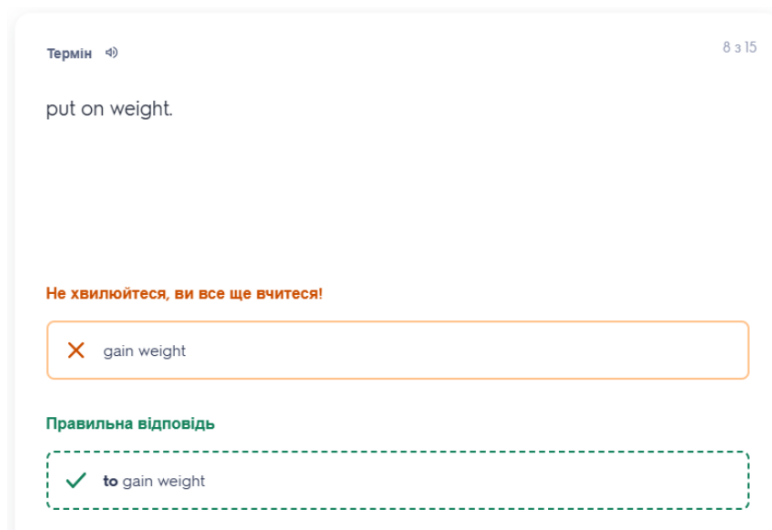

Рис. 2.4 та 2.5 Приклад завдання з використанням режиму “Write”

Вправа 6. Формування правил лексичного поєднання (колокаційна вправа)

Етап : Автоматизація дій. Тип вправи: Умовно-комунікативна.

Прийом: Свідоме комбінування та асоціативне зіставлення.

Опис реалізації через Quizlet: Ця вправа виконується у режимі Match (можливий тестовий та ігровий режими). Створюється набір, де завданням є швидке співвідношення дієслова з його типовим об'єктом. Наприклад, *cut down* → *on sugar*; *follow* → *a balanced diet*; *break* → *a bad habit*.

Цілі та доцільність: Дозволяє відпрацювати правила лексичного поєднання (колокаційну валентність), що є критично важливим для природності мовлення та подолання міжмовної інтерференції. Використання ігрового формату підвищує швидкість вилучення слова з пам'яті та рівень автоматизації.

<input type="text"/>	on sugar
<input type="text"/>	a bad habit
<input type="text"/>	hydrated
<input type="text"/>	enough sleep
<input type="text"/>	stress
<input type="text"/>	a healthy option
<input type="text"/>	a hobby

gain	keep	get	follow	blow off	break	bad	take up
get back	choose	stay	watch	avoid	cut down		

Рис. 2.6 Приклад завдання з використанням режиму “Match”

Вправа 7. Тренувальні вправи на трансформацію та синонімію

Етап : Автоматизація дій.

Тип вправи: Умовно-комунікативна.

Прийом: Заміна лексичної одиниці у реченні синонімічним (або антонімічним) еквівалентом.

Опис реалізації через Quizlet: Вправа виконується у режимі Match (тестовою або ігровими формами) або Learn. У наборі створюються пари з реченнями з вихідною лексичною одиницею (*e.g., I need to become fit again*) та фразами-еквівалент (*e.g., get back in shape*). Учні мають співвіднести схожі за значенням фрази.

Цілі та доцільність: Розвиває здатність варіювати лексику та зміцнює парадигматичні зв'язки в активному словнику, що необхідне для успішного переходу до вільного мовлення.

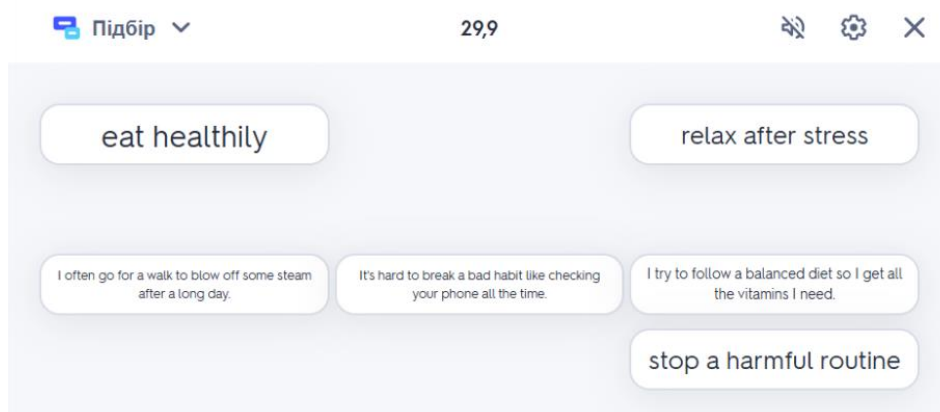

Рис. 2.7 Приклад завдання з використанням ігрового режиму “Match”

Етап застосування є фінальною, варіативно-ситуативною стадією формування лексичної навички. Головна мета цього етапу — перехід від контрольованого використання лексичних одиниць до вільного, гнучкого та спонтанного вживання у реальному спілкуванні. Тут відбувається повна інтеграція сформованих лексичних навичок у іншомовну комунікативну компетентність. Учні повинні демонструвати свідоме й автоматизоване використання засвоєної лексики, а також здатність до її функціональної інтеграції. Завдання на цьому етапі домінують власне комунікативні вправи, які вимагають швидкого доступу до ментального лексикону, активації

психолінгвістичних механізмів пошуку слова та подолання страху помилки в умовах, максимально наближених до природної мовленнєвої ситуації.

Вправа 8. Спонування до спонтанного відбору

Етап : Застосування.

Тип вправи: Комунікативна.

Приєм: Створення ситуації, що вимагає ініціативи та спонтанного використання лексичної одиниці.

Опис реалізації через Quizlet: Використовується функція перемішування Flashcards. Учні відкривають випадкову картку (*blow off some steam* або *avoid stress*) і мають спонтанно створити речення або частину монологу, інтегруючи цю фразу в контекст теми.

Цілі та доцільність: Розвиває мовну ініціативу та лексичну гнучкість, змушуючи учня швидко адаптувати випадкову лексичну одиницю до власної думки. Це імітує реальну ситуацію, коли слово потрібно вилучити з пам'яті без попередньої підготовки.

Вправа 9. Опис візуального матеріалу та аргументація

Етап : Застосування.

Тип вправи: Комунікативна.

Приєм: Використання візуальної опори для інтеграції засвоєної лексики.

Опис реалізації через Quizlet: Вчитель пропонує учням фото або колаж, пов'язаний зі здоровим способом життя/звичками. Учні мають створити монологічне висловлювання (тривалістю 1–2 хвилини), в якому вони:

1. Описують зображення.
2. Використовують не менше 5–7 засвоєних лексичних одиниць.
3. Аргументують свою позицію щодо користі/шкоди зображеного, інтегруючи лексику в складні речення.

Цілі та доцільність: Ця вправа демонструє найвищий рівень інтеграції іншомовної лексичної компетентності з граматичною та дискурсивною. Вона вимагає свідомого і гнучкого застосування лексики у монолозі, активуючи механізми відбору та комбінування слів, необхідних для зв'язного та логічного висловлювання.

Рис. 2.8 Приклад завдання для перевірки рівня інтеграції лексики

Вправа 10. Реферування та аргументація (продуктивна діяльність)

Етап : Застосування.

Тип вправи: Комунікативна.

Прийом: Використання засвоєної лексики як опорного конспекту для продукування зв'язного тексту.

Опис реалізації через Quizlet: Учні використовують фрази як опорний словник для підготовки короткого есе або усної аргументації питань, наприклад: *Do you believe it is easier to break a bad habit if you follow a balanced diet? / What are the most effective ways, in your opinion, to blow off some steam after an intense school day? / Is avoiding stress truly essential to keep fit? / In a world with junk food, how important is it to watch what you eat?''.*

Цілі та доцільність: Перехід до свідомого і гнучкого застосування. Лексика використовується як інструмент для вираження складної думки, інтегруючись із іншими компетентностями.

Таким чином, інтеграція “Quizlet” дозволяє реалізувати послідовний цикл, де гнучкість і точність лексичних навичок формуються завдяки персоналізації, гейміфікації та інтервальному повторенню, що відповідає когнітивним і мотиваційним особливостям учнів старшої школи.

2.3 Організація, методика проведення та аналіз результатів експериментального дослідження щодо перевірки ефективності розробленої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”

На констатувальному етапі експерименту ми здійснили теоретичний аналіз, необхідний для обґрунтування методики, та низку практичних заходів для визначення вихідного рівня сформованості іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.

Ми здійснили теоретичний аналіз сутності поняття «іншомовна лексична компетентність» та визначили її компонентний склад (*когнітивний* (знання), *операційний/дієво-практичний* (навички, стратегії, уміння) та *особистісно-рефлексивний* (самоконтроль, аналіз, оцінка); розглянули цілі та етапи (ознайомлення, автоматизація дій, застосування) її розвитку; описали та класифікували труднощі у засвоєнні лексики та окреслили шляхи їх подолання; проаналізували поняття «лексичний мінімум» та принципи його відбору; розглянули психологічні та психофізіологічні особливості учнів 11-го класу як суб'єктів навчальної діяльності; розкрили особливості та доцільність використання цифрового освітнього інструменту «Quizlet» на уроках англійської мови в учнів 11-х класів для розвитку іншомовної лексичної компетентності; проаналізували методичні можливості режимів Quizlet (Flashcards, Learn, Write, Match) відповідно до етапів засвоєння лексики; проаналізували основні види вправ, запропоновані методистами для розвитку іншомовної лексичної компетентності; розглянули принципи класифікації лексичних вправ за критерієм комунікативної спрямованості (*некомунікативні, умовно-комунікативні, комунікативні*) та за типом мовленнєвої діяльності (*рецептивні, репродуктивні, продуктивні*); ознайомилися з навчальним підручником, за яким здійснювалося навчання; обрали тематичний модуль («Здоровий спосіб життя»), що відповідає навчальній програмі 11-го класу та вивчався у період експериментального дослідження; розробили вправи для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet” за темою «Здоровий спосіб життя»;

виокремили критерії, показники та рівні розвитку іншомовної лексичної компетентності в учнів 11-х профільних класів; розробили анкету та низку завдань для визначення вихідного рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів перед початком експерименту; здійснили розподіл учнів, які беруть участь у експерименті, на експериментальну та контрольну групи.

Головною метою формувального етапу експерименту було впровадження системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”. Таким чином, з експериментальною групою навчання проводилося за спеціально розробленою авторською системою вправ, класифікованих відповідно до етапів розвитку іншомовної лексичної компетентності, з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”, тоді як контрольна група продовжувала навчання за традиційною програмою (зошит, словник, читання тексту, вправи з підручника, пояснення вчителя).

Учням ЕГ давалася чітка інструкція щодо використання різних режимів Quizlet відповідно до етапів засвоєння лексики:

Рецепція: Режим Flashcards (картки) та Learn (навчання).

Репродукція: Режими Write (написання), Spell (вимова по літерах).

Самоконтроль: Режим Test (тестування) як елемент самооцінки.

Після завершення навчального циклу було проведено повторне тестування для перевірки набутого рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності та оцінки ефективності впровадженої методики.

На узагальнювальному етапі експерименту було проаналізовано та інтерпретовано отримані результати дослідження.

Отже, перейдемо до опису експериментального дослідження. Експеримент проводився на базі мовної студії А+. Учасниками дослідження стали 20 учнів двох підгруп 11-х класів. Інтенсивність занять становила 2 уроки англійської мови на тиждень (по 60 хвилин) протягом місяця. Перед початком експерименту ми провели анкетування з метою виявлення ступеня зацікавленості та

вмотивованості учнів у розвитку іншомовної лексичної компетентності та їхнього ставлення до цифрових освітніх інструментів.

Анкета складалася із загальних питань щодо вмотивованості учнів навчатися англійській мові, як часто вони використовують цифрові освітні інструменти (зокрема “Quizlet”) та чи складно їм запам’ятовувати та оперувати новою лексикою. Попереднє анкетування показало, що чимало учнів (близько 70%) проявляють малу зацікавленість до використання цифрового інструменту “Quizlet” чи подібних інструментів у позаурочний час, якщо це не вимагається безпосередньо вчителем. Ті, хто все ж використовують цифрові засоби, схильні застосовувати їх виключно для первинного запам’ятовування форми слова, ігноруючи режими, що розвивають колокаційну валентність та мовленнєву продуктивність. Також, 80% учнів ставлять перед собою виключно базові цілі у навчанні – підготовка до тестувань або зовнішнього незалежного оцінювання.

Відповідно до Програми для загальноосвітніх навчальних закладів, учні 11-х класів (рівень стандарту/академічний рівень) на момент закінчення школи мають володіти іншомовною комунікативною компетентністю на рівні, що відповідає B1 (або вищому, залежно від профілю та програми). Цей рівень передбачає володіння такими ключовими вміннями в комунікації (за видами мовленнєвої діяльності): *1. Аудіювання (Слухання):*

- Розуміти основний зміст і деталі чітко артикульованих повідомлень і розгорнутих висловлювань на знайомі теми (школа, дозвілля, здоров'я, професія, навколишнє середовище тощо).

- Вловлювати основну думку та деякі деталі в радіо- чи телепередачах, якщо вони стосуються знайомої тематики та вимовляються у помірному темпі.

2. Читання:

- Розуміти основний зміст та знаходити потрібну інформацію в автентичних текстах (статті, описи, листи, інструкції) середнього рівня складності.

- Визначати мету та позицію автора в адаптованих текстах.

– Здогадуватися про значення незнайомих слів, спираючись на контекст або словотвір.

3. Говоріння: діалогічне мовлення:

– Вести розмову на знайомі теми, обговорювати проблеми, висловлюючи свою думку та реагуючи на думку співрозмовника.

– Запитувати та надавати інформацію, використовуючи різні комунікативні функції (згода/незгода, порада, вибачення, подяка).

– Підтримувати незапланований діалог у межах вивченої тематики.

монологічне мовлення:

– Робити розгорнуті, зв'язні повідомлення (доповіді, описи, розповіді) на теми, пов'язані з особистим досвідом, шкільним життям, культурою та актуальними проблемами.

– Аргументувати свою точку зору та робити короткі висновки.

4. Письмо.

– Писати зв'язні тексти (особисті та офіційні листи, есе, резюме, нотатки) обсягом, визначеним програмою (зазвичай 120-180 слів), дотримуючись відповідної структури та правил оформлення.

– Висловлювати особисте ставлення до певної події чи проблеми в письмовій формі.

Загальна вимога: учні повинні ефективно використовувати лексичний (близько 2500-3000 лексичних одиниць) та граматичний мінімум, передбачений програмою, для забезпечення комунікації в типових життєвих ситуаціях.

Визначення рівневої характеристики грає важливу роль в об'єктивному оцінюванні розвитку ІЛК в учнів 11-х класів.

На думку О. Бігич, «іншомовна лексична компетентність є поняттям, що складається з кількох взаємопов'язаних елементів, та не піддається прямому контролю. Проте окремі її компоненти, пов'язані з навичками, уміннями, знаннями, лексичною усвідомленістю, можуть бути проконтрольовані. Науковиця стверджує, що перевіряти окремо лексичні знання недоцільно, оскільки наявність знань не гарантує сформованості навичок або достатнього рівня розвитку здатності використовувати ЛО у спілкуванні» [2].

Методистка зауважує, що «контроль рівня розвитку ІЛК може здійснюватись у прихованій формі (під час виконання умовно-комунікативних і комунікативних вправ) і відкрито: через усні та письмові контрольні вправи, та у процесі розвитку вмінь в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі та перекладі. Засвоєння ЛО рецептивного мінімуму можна контролювати у процесі виконання різних вправ, тестів множинного вибору, тестів із вільно конструйованою відповіддю, заповнення пропусків ЛО у тексті. Рівень сформованості лексичної усвідомленості перевіряється в основному опосередковано через особливості іншомовного спілкування, або за допомогою опитування, анкетування, тестування тощо» [2].

Отже, об'єктами розвитку і контролю виступають знання, навички, вміння, рівень сформованості яких уможлиблює здійснення учнем вільного та точного оперування лексикою. Відтак, нами було розроблено критерії, показники та рівні розвитку ІЛК, що ґрунтуються на її структурних компонентах.

Критерій лексичної обізнаності – застосовується для оцінки рівня свідомого знання учнями лексичних одиниць. Він фокусується на когнітивному компоненті ІЛК, що охоплює теоретичні знання про лексичну одиницю. Сюди входять уміння: розпізнавати графічний та фонетичний образ лексичної одиниці, ідентифікувати її основне значення та граматичну категорію; аналізувати склад слова (пошук афіксів, коренів) для словотвірної здогадки або уточнення значення; виокремлювати та диференціювати значення багатозначних слів, які засвоюються; встановлювати парадигматичні зв'язки (синонімія, антонімія) з уже відомою лексикою.

Оцінюється широта та точність наявного словникового запасу, що підтверджується через зіставлення лексичної одиниці з її точним визначенням іноземною мовою, ідентифікацію лексичної одиниці з множини варіантів та об'єднання слів у групи за тематичним принципом.

Критерій мовленнєвої продуктивності – використовується для оцінки вміння учнів автоматизовано та точно використовувати лексичні одиниці у мовленнєвій діяльності. Він фокусується на дієво-практичному компоненті іншомовної лексичної компетентності, що відповідає за формування навичок

оперування лексичних одиниць. Серед умінь: точно відтворювати форму слова та його орфографію без помилок; дотримуватись правил лексичного поєднання (колокаційної валентності) при з'єднанні слів у типові словосполучення; оперативно вилучати лексичні одиниці з пам'яті та інтегрувати її у власне мовлення, демонструючи лексичну гнучкість; використовувати засвоєну лексику для виконання комунікативного завдання. Оцінюється автоматизованість використання лексики, точність, тобто відсутність помилок у формі та сполучуваності та гнучкість висловлювання.

Критерій навчальної саморегуляції – виокремлюється з метою оцінки здатності учнів критично аналізувати власну лексичну діяльність та самостійно керувати процесом навчання (особистісно-рефлексивний компонент). Включаються уміння: самокоригування – швидко виявляти та виправляти власні лексичні помилки (неправильний вибір слова, неточна форма) у процесі говоріння чи письма; усвідомлення своїх слабких місць у лексиці та вміння чітко формулювати потреби у навчанні; успішне використання стратегій поповнення лексики (наприклад, групування слів, робота з цифровими інструментами, як-от Quizlet) для стійкого збільшення запасу; виявлення стійкої мотивації та відповідальності за регулярне та систематичне поповнення лексичного запасу.

Таблиця 2.3 – Шкала оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за *критерієм лексичної обізнаності*

Оцінка (Бали)	Показники сформованості вмінь
«відмінно» (5)	Розуміє основу та всі нюанси значення лексичних одиниць (включаючи похідні значення) і може безпомилково ідентифікувати їх за формою. Правильно інтерпретує значення засвоєних лексичних одиниць навіть у складному контексті. Здатний аналізувати ЛО на рівні кореня/афіксів для словотворення. Демонструє повну обізнаність із графічною та фонетичною формою слів.
«добре» (4)	Розуміє основне значення лексичних одиниць і може правильно ідентифікувати їх у більшості контекстів. Робить незначні, несистемні помилки в інтерпретації нюансів багатозначних слів. Здатний ігнорувати фрагменти, що містять незнайому лексику, і орієнтуватися на наявну інформацію для загального розуміння. Може самостійно

	визначати смислові зв'язки між спорідненими лексичними одиницями.
«задовільно» (3)	Розуміє лише ключове (базове) значення лексичних одиниць. Часто робить помилки при інтерпретації в розгорнутих контекстах або при наявності синонімів. Не може задіяти механізм словотвірної здогадки. Губиться під час роботи з ЛО, які не збігаються з прямим однослівним перекладом. Потребує додаткової допомоги при асоціативному групуванні лексичних одиниць.
«незадовільно» (0-2)	Не може самостійно розпізнати або правильно інтерпретувати основні ЛО, значення яких було засвоєно. Постійно плутає значення слів. Не здатний виокремлювати смислові блоки лексики. Потребує додаткової семантизації та значної допомоги.

Таблиця 2.4 – Шкала оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за *критерієм мовленнєвої продуктивності*

Оцінка (Бали)	Показники сформованості вмінь
«відмінно» (5)	Демонструє повну автоматизованість лексичної навички: миттєво вилучає лексичні одиниці з пам'яті. Безпомилково відтворює орфографічну форму лексичних одиниць та правила лексичного поєднання. Здатний до гнучкої трансформації та синонімічної заміни лексичних одиниць у реченні.
«добре» (4)	Демонструє високий ступінь автоматизації лексики; лише зрідка потребує часу на пошук слова. Допускає незначні, несистемні помилки в орфографії або колокаціях, які, однак, не порушують комунікацію. Здатний успішно застосовувати ЛО для складання зв'язних речень та невеликих монологічних висловлювань.
«задовільно» (3)	Використання лексичних одиниць не є автоматизованим; часто виникають тривалі паузи для пошуку слова. Робить численні орфографічні помилки та систематичні помилки у колокаціях. Лексична гнучкість слабо розвинена; переважно використовує прямі та прості словосполучення.
«незадовільно» (0-2)	Використання лексичних одиниць вимагає свідомого контролю; часті та тривалі паузи в мовленні. Допускає критичні помилки в орфографії та колокаціях, що

	унеможливають точну передачу змісту. Не здатний відтворити форму лексичних одиниць самостійно.
--	--

Таблиця 2.5 – Шкала оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за критерієм навчальної саморегуляції

Оцінка (Бали)	Показники сформованості вмінь
«відмінно» (5)	Демонструє повний самоконтроль над процесом засвоєння. Учень об'єктивно ідентифікує місця, що потребують покращення, точно виправляє помилки (форму/сполучуваність) та надає глибоке обґрунтування вибору. Демонструє усвідомлене планування подальшого навчання.
«добре» (4)	Учень ідентифікує більшість прогалин, виправлення здебільшого точні, але обґрунтування вибору є поверхневим або бракує глибини аналізу.
«задовільно» (3)	Учень ідентифікує лише очевидні прогалини. Не завжди виправляє сполучуваність слів. Аналіз стратегій зводиться до загальних фраз (наприклад, «потрібно більше вчити»). Здійснює самокорекцію лише після прямої вказівки на наявність помилки. Демонструє пасивність у навчальному процесі та потребує зовнішнього контролю.
«незадовільно» (0-2)	Повністю відсутній самоконтроль та самокорекція. Учень не може самостійно виявити прогалини або ж виправлення є неправильними. Пасивний у навчальному процесі. Ігнорує необхідність аналізу та обґрунтування.

Для інтерпретації результатів ми використали інтервальну шкалу, де оцінка 5 відповідає максимально високому рівню розвитку іншомовної лексичної компетентності за певним критерієм, 3 та 4 характеризують проміжний рівень, а оцінки від 0 до 2 відповідають найбільш низькому.

Для перевірки загального рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів в обох підгрупах, ми ввели коефіцієнт володіння іншомовно лексичною компетентністю (КВІЛК).

КВ – це середнє значення оцінки розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів за кожним вище поданим критерієм і обчислюється за наступною формулою:

$$KB = \frac{a + b + c}{3}$$

Де а, b, с – оцінки за розвиток ІЛК за критеріями:

- а – лексичної обізнаності;
- b – мовленнєвої продуктивності;
- с – навчальної саморегуляції.

На основі проведеного аналізу, ми змогли виокремити чотири рівні розвитку іншомовної лексичної компетентності в учнів 11-х класів: *низький, середній, достатній та високий*. Для встановлення об'єктивних результатів експериментальної роботи представляємо докладну характеристику кожного рівня сформованості.

Низький рівень характеризується критично низькими показниками за всіма критеріями. Учень не може самостійно розпізнати або правильно інтерпретувати основні ЛО, постійно плутає їхні значення, що свідчить про низьку лексичну обізнаність. Використання ЛО вимагає свідомого контролю, супроводжується частими та тривалими паузами в мовленні. У діяльнісному аспекті допускаються критичні помилки в орфографії та колокаціях, що унеможливають точну передачу змісту. Рефлексивна функція повністю відсутня: відсутній самоконтроль та самокорекція. Учень не може самостійно виявити прогалини або ж виправлення є неправильними. Пасивний у навчальному процесі. Ігнорує необхідність аналізу та обґрунтування.

Середній рівень. Учень розуміє лише базове значення ЛО, проте часто робить помилки при інтерпретації в розгорнутих контекстах і не може задіяти механізм словотвірної здогадки. При цьому губиться під час роботи з ЛО, які не збігаються з прямим перекладом, та потребує додаткової допомоги при групуванні. Використання ЛО не є автоматизованим; спостерігаються численні орфографічні помилки та систематичні помилки у колокаціях. Лексична гнучкість слабо розвинена – переважно використовуються прямі та прості словосполучення. У рефлексивному плані учень ідентифікує лише очевидні прогалини. Не завжди виправляє сполучуваність слів. Аналіз стратегій зводиться до загальних фраз (наприклад, «потрібно більше вчити»). Здійснює

самокорекцію лише після прямої вказівки на наявність помилки. Демонструє пасивність у навчальному процесі та потребує зовнішнього контролю.

Достатній рівень. Учень розуміє основне значення ЛО і правильно ідентифікує їх у більшості контекстів. Здатний ігнорувати фрагменти, що містять незнайому лексику, орієнтуючись на наявну інформацію, і може самостійно визначати смислові зв'язки між спорідненими ЛО. У діяльнісному аспекті демонструє високий ступінь автоматизації лексики, лише зрідка потребуючи часу на пошук слова. Допускає незначні, несистемні помилки в орфографії або колокаціях, які не порушують комунікацію. У рефлексивному плані учень ідентифікує більшість прогалин, виправлення здебільшого точні, але обґрунтування вибору є поверхневим або бракує глибини аналізу.

Високий рівень характеризується повною сформованістю іншомовної лексичної компетентності та високою рефлексивністю. Учень розуміє основу та всі нюанси значення і безпомилково ідентифікує їх за формою, правильно інтерпретує значення лексичних одиниць навіть у складному контексті. Здатний аналізувати ЛО на рівні кореня/афіксів для словотворення, що свідчить про повну лексичну обізнаність. Демонструє повну автоматизованість лексичної навички: миттєво вилучає лексичні одиниці з пам'яті, безпомилково відтворює форму та правила лексичного поєднання. У рефлексивному плані учень демонструє повний самоконтроль над процесом засвоєння, об'єктивно ідентифікує місця, що потребують покращення, точно виправляє помилки (форму/сполучуваність) та надає глибоке обґрунтування вибору. Демонструє усвідомлене планування подальшого навчання.

Для діагностики рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності ми використовуємо метод тестового оцінювання, спрямований на вимірювання трьох ключових критеріїв: *лексичної обізнаності, мовленнєвої продуктивності та навчальної саморегуляції.*

Приклад вправ для перевірки критерію *лексичної обізнаності.*

Вправа 1. Розпізнавання та ідентифікація основного значення.

Оцінює вміння розпізнавати графічний образ лексичної одиниці та ідентифікувати її основне значення.

1. Which statement best expresses the meaning of the phrase “to watch what you eat”?

- To look at your food while you are eating.
- To pay attention to the quality and quantity of the food you eat.
- To buy food only in the market.

2. What does the phrase “break a bad habit” mean?

- To stop doing something unhealthy you do often.
- To start doing something new and interesting.
- To continue doing something unhealthy.

Приклад вправи для перевірки критерію мовленнєвої продуктивності.

Вправа 1. Точність відтворення форми.

Оцінює вміння точно відтворювати форму слова.

Using words from the box, fill in the blanks to complete the task.

Word Box: *enough, down, up, off, what, back*

- It's important to get _____ sleep before an exam.
- If you feel nervous, you need to blow _____ some steam.
- If you want to lose weight, you must cut _____ on sugar.

Приклад вправи для перевірки критерію навчальної саморегуляції.

Вправа 1. Самокоригування та усвідомлення помилок.

Оцінює вміння швидко виявляти та власні лексичні помилки (неправильний вибір слова, неточна форма) у процесі письма чи говоріння.

Find and underline the errors or phrases that can be improved. (Example)

- If you want to lose weight, you should eat more fruit and vegetables.
- When you feel overwhelmed by problems, please try not to stress.

У повному обсязі вправи та завдання представлені у додатку Б.

Оскільки метою констатувального етапу експерименту було визначення початкового рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності до впровадження розробленої системи вправ з використанням цифрового інструменту “Quizlet”, розглянемо отримані результати, які представлені у Таблиці 2.6

Таблиця 2.6 – Діагностика рівнів розвитку іншомовної лексичної компетентності в учнів 11-го класу на констатувальному етапі експерименту

Кількість учнів	Рівень							
	Високий		Достатній		Середній		Низький	
ЕГ (10)	2	20%	3	30%	3	30%	2	20%
КГ (10)	1	10%	3	30%	4	40%	2	20%
Загальна кількість учнів: 20								

Констатувальний етап експерименту показав, що в цілому в обох підгрупах спостерігається схожий розподіл за рівнями розвитку іншомовною лексичною компетентністю, що дозволило вважати групи порівнянними на старті: високий рівень зафіксовано у 20% учнів (2 учні) Експериментальної групи, тоді як у Контрольній групі цей показник становить 10% (1 учень); достатній рівень групи є рівноцінними: по 30% (3 учні) в обох групах; низький рівень розвитку іншомовної лексичної компетентності має однакова кількість учнів: 20% (2 учні) як в Експериментальній (ЕГ), так і в Контрольній (КГ) групах.

Оскільки загальний розподіл за рівнями є еквівалентним (ЕГ має мінімальну перевагу у групі найсильніших, що є допустимим), це дозволяє розпочати формувальний етап дослідження.

Проаналізувавши підручник *Close Up B1+*, ми дійшли висновку, що хоча він є якісним навчальним засобом, у ньому є нестача системних вправ на закріплення та відпрацювання ключових лексичних одиниць (колокацій та ідіом) на рівні автоматизованості та гнучкості використання.

Таким чином, підручник *Close Up B1+* не містив достатньо дидактичних матеріалів для повноцінного розвитку іншомовної лексичної компетентності з даної теми. Як результат, більшість учнів 11-го класу мають достатній або середній рівень розвитку іншомовної лексичної компетентності.

Щоб виправити ситуацію, нами були розроблені вправи для розвитку іншомовної лексичної компетентності, з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet” до теми «Здоровий спосіб життя». Експериментальне

дослідження тривало протягом трьох тижнів і дало можливість оцінити перші результати використання розроблених та впроваджених нами вправ.

Таким чином, обидві підгрупи 11-го класу були розподілені на експериментальну та контрольну групи з однаковою кількістю учнів (20). Контрольна група продовжила навчання за традиційною методикою, а експериментальна – з використанням розроблених нами вправ.

Отже, на заключному етапі, ми провели повторне анкетування та фінальне тестування. Результати повторного анкетування та фінального тестування підтвердили ефективність розроблених та впроваджених вправ з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів.

Заключне анкетування показало, що для 75% учнів використання англomовних колокацій стало легшим та більш автоматизованим. Також, можна простежити, як змістились пріоритети учнів з базових (до прикладу «краще розуміти англійське мовлення» та «підготовка до іспитів з англійської мови») до більше направлених на особистий розвиток (покращити власні комунікативні здібності та вміння пояснювати та відстоювати власну думку, легше підбирати слова та вільніше подавати власну думку); 60% учнів змінили ресурси, де вони вивчали лексику, на такі, що містять більш системні та структуровані набори слів, тобто в певній мірі відійшли від пасивного запам'ятовування до активного групування та систематизації лексичних одиниць (зокрема, з використанням Quizlet), що відповідає стратегіям навчальної саморегуляції. Деякі учні зазначили, що після проведеного нами експерименту почали усвідомлено вести персональні словники та планують збільшити кількість активної лексики в своєму мовленні. Під час повторного зрізу знань на формувальному етапі експерименту за визначеними нами критеріями стало відомо, що в експериментальній групі відбулися чималі зміни. Отже, розглянемо динаміку кожного з виокремлених нами критеріїв. Відповідно до першого критерію – «лексичної обізнаності» (когнітивний компонент), ми перевіряли здатність учнів розуміти теоретичні знання про лексичну одиницю, а саме: розпізнавати графічний та фонетичний образ лексичної одиниці, ідентифікувати її основне

значення та граматичну категорію. Результати дослідження висвітлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за критерієм «лексична обізнаність»

Групи	Етапи експерименту	Оцінка та кількість учнів (КУ)							
		«Відмінно»		«Добре»		«Задовільно»		«Незадовільно»	
		КУ	%	КУ	%	КУ	%	КУ	%
ЕГ (10)	Констатувальний	2	20	3	30	3	30	2	20
	Формувальний	5	50	4	40	1	10	0	0
КГ (10)	Констатувальний	2	20	3	30	4	40	1	10
	Формувальний	2	20	4	40	4	40	0	0

Таблиця 2.7 показує, що на початку експерименту ситуація в обох групах була практично однаковою (ЕГ мала 2 учні з «відмінно», КГ – 1 учень). В результаті експерименту, кількість учнів, що отримала «відмінно» в експериментальній групі (ЕГ) збільшилась на 3 (з 2 до 5 учнів, або на 30%). Проаналізувавши динаміку за кожною оцінкою, бачимо наступну картину: Кількість учнів з оцінкою «добре» в ЕГ зросла на 1 учня (з 3 до 4). У КГ кількість учнів з цією оцінкою також зросла на 1 учня (з 3 до 4). Кількість учнів з оцінкою «задовільно» в ЕГ зменшилась на 20%. Ця значна динаміка в ЕГ, де учні значно покращили знання лексики, свідчить про успішність вправ, орієнтованих на систематизацію та глибинний аналіз лексичних одиниць.

Наступним критерієм є «мовленнєва продуктивність» (дієво-практичний компонент), де перевіряється, чи учні можуть автоматизовано та точно використовувати лексичні одиниці у мовленнєвій діяльності. Зокрема, перевіряється, чи учні можуть вловити деталі використання лексики у складних ситуаціях, які вимагають швидкого вилучення слів з пам'яті, правил лексичного поєднання та лексичної гнучкості. Додатковим фактором є здатність оперативно використовувати лексичні одиниці при усному висловлюванні чи письмовому продукуванні тексту. Результати розвитку іншомовної лексичної компетентності за цим критерієм

на констатувальному та формувальному етапах експерименту проілюстровано у Таблиці 2.8, наведеній нижче.

Таблиця 2.8 – Оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за критерієм « мовленнєва продуктивність»

Групи	Етапи експерименту	Оцінка та кількість учнів (КУ)							
		«Відмінно»		«Добре»		«Задовільно»		«Незадовільно»	
		КУ	%	КУ	%	КУ	%	КУ	%
ЕГ (10)	Констатувальний	2	20	3	30	3	30	2	20
	Формувальний	4	40	4	40	2	20	0	0
КГ (10)	Констатувальний	1	10	3	30	4	40	2	20
	Формувальний	2	20	4	40	3	30	1	0

Аналізуючи Таблицю 2.8 (яка відображає динаміку за критерієм мовленнєвої продуктивності), можна помітити, що результати експериментальної групи (ЕГ) видимо змінились, що свідчить про ефективність впровадженої методики. Оцінка «Відмінно» в ЕГ зросла удвічі: з 2 учнів (20%) до 4 учнів (40%). Категорія «незадовільно» в ЕГ повністю зникла (зниження з 20% до 0%). Поглянувши на результати Контрольної Групи (КГ), то якісні зміни, що свідчили б про розвиток мовленнєвої продуктивності, присутні, але не явно: кількість учнів з оцінкою «Задовільно» зменшилась на 10% (з 40% до 30%). Кількість учнів із «Незадовільно» зменшилась з 20% до 10%. Ці дані підтверджують, що впроваджені вправи в ЕГ забезпечили кращу автоматизацію та продуктивність лексичних навичок, ніж традиційне навчання.

Наступним критерієм виступає «навчальна саморегуляція» (особистісно-рефлексивний компонент), оцінювання якого показує розвиток таких умінь та навичок, як самокоригування, оцінювання власної діяльності та успішне використання стратегій поповнення лексики; усвідомлення своїх слабких місць у лексиці та вміння чітко формулювати потреби у навчанні; виявлення стійкої мотивації та відповідальності за регулярне та систематичне поповнення лексичного запасу. Отримані результати представлені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Оцінювання розвитку іншомовної лексичної компетентності за критерієм «навчальна саморегуляція»

Групи	Етапи експерименту	Оцінка та кількість учнів (КУ)							
		«Відмінно»		«Добре»		«Задовільно»		«Незадовільно»	
		КУ	%	КУ	%	КУ	%	КУ	%
ЕГ (10)	Констатувальний	1	10	3	30	4	40	2	20
	Формувальний	4	40	5	50	1	10	0	0
КГ (10)	Констатувальний	1	10	2	20	5	50	2	20
	Формувальний	2	20	3	30	4	40	1	10

В експериментальній групі (ЕГ) зафіксовано різкий якісний стрибок, що підтверджує ефективність тренування метакогнітивних навичок. Частка оцінок «Відмінно» зросла більш ніж утричі: з 1 учня (10%) до 4 учнів (40%). Категорія «Незадовільно» повністю зникла (зниження з 20% до 0%), а кількість учнів із «Задовільно» зменшилась на аж на 30% (з 4 до 1 учня)

У контрольній групі (КГ) зміни відбулися, але вони є скромними. Частка учнів із оцінкою «Відмінно» збільшилась аж на 10% (з 1 до 2 учнів). Кількість учнів із «Незадовільно», зменшилась на 1 учня (з 20% до 10%). Це доводить, що без використання цифрових освітніх ресурсів, лише традиційне навчання не може розвинути в учнів стійкої звички до самоконтролю та забезпечити такий якісний стрибок, як у ЕГ. Отже, аналізуючи результати проведення експериментального дослідження та створивши формулу для розрахунку коефіцієнту розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів можемо стверджувати, що розроблена нами система вправ є ефективною та доцільною. Для кращого усвідомлення результатів, пропонуємо розглянути таблицю 2.10, наведену нижче.

Таблиця 2.10 – Діагностика рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності після проведення експерименту

Кількість учнів	Рівень							
	Високий		Достатній		Середній		Низький	
ЕГ (10)	5	50%	4	50%	1	10%	0	0%
КГ (10)	2	20%	4	40%	3	30%	1	10%
Загальна кількість учнів: 20								

Для зручності розуміння результатів експерименту, пропонуємо розглянути таблицю 2.11.

Таблиця 2.11 – Порівняльна таблиця рівнів розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів на початку та в кінці експериментального дослідження

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості іншомовної лексичної компетентності та кількість учнів							
		Високий		Достатній		Середній		Низький	
		КУ	%	КУ	%	КУ	%	КУ	%
ЕГ (10)	Констатувальний	2	20%	3	30%	3	30%	2	20%
	Формувальний	5	50%	4	50%	1	10%	0	0%
КГ (10)	Констатувальний	1	10%	3	30%	4	40%	2	20%
	Формувальний	2	20%	4	40%	3	30%	1	10%

Таблиця чітко демонструє значний прогрес у розвитку іншомовної лексичної компетентності в експериментальній групі (ЕГ). Кількість учнів з високим рівнем зросла на 30% (з 2 до 5 учнів), а частка учнів із низьким рівнем повністю зникла.

У контрольній групі прогрес був помітно повільнішим: кількість учнів з високим рівнем зросла лише на 10% (з 1 до 2 учнів), а загальна зміна розподілу в основних групах засвідчує, що учні змогли досягти лише мінімального природного зростання без цілеспрямованого тренування за розробленою методикою.

Можна помітити дуже повільний, інерційний прогрес у контрольній групі в порівнянні з експериментальною, що й засвідчує високу ефективність та результативність нашого експериментального дослідження.

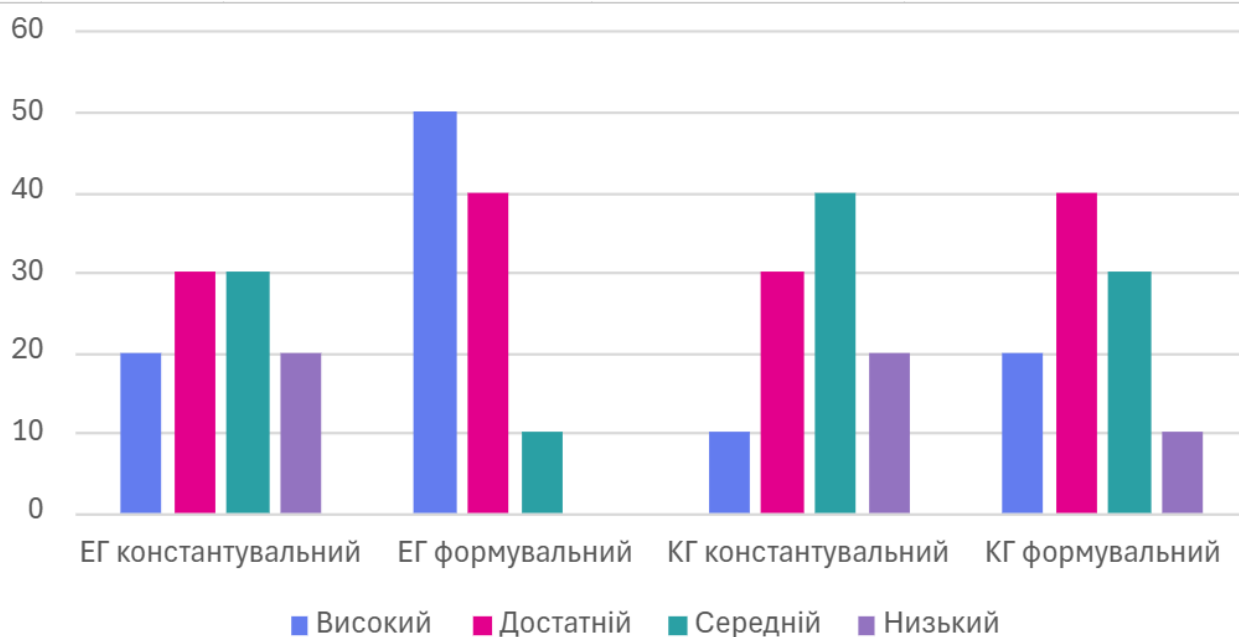

Рис. 2.9 – Порівняння рівнів розвитку іншомовної лексичної компетентності на початку та в кінці експерименту

Підсумовуючи дані щодо перевірки ефективності та доцільності використання розробленої та впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet” на прикладі теми «Здоровий спосіб життя», можна стверджувати про успішність експерименту.

Проаналізувавши результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що розроблена нами системи вправ, є потужним інструментом не лише для підвищення рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності, а також і для підвищення зацікавленості учнів у вивченні англійської мови у порівнянні з традиційним навчанням.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження дозволило сформулювати наступні висновки.

1. Здійснено теоретичний аналіз сутності поняття іншомовної лексичної компетентності у науковій літературі; уточнено її структурні компоненти.

Іншомовна лексична компетентність – це комплексна, інтегративна та динамічна система когнітивних, діяльнісних і рефлексивних ресурсів, яка забезпечує точне, доречне та гнучке використання лексики в умовах міжкультурної комунікації. Її розвиток – це багатоступеневий процес, що передбачає перехід від пізнання форми та значення до автоматизованої дії та здатність до мовної рефлексії.

Іншомовна лексична компетентність має три компоненти, що формують її структуру – *когнітивний* (знання), *операційний/дієво-практичний* (навички, стратегії, уміння) та *особистісно-рефлексивний* (самоконтроль, аналіз, оцінка).

2. Розглянуто цілі та етапи розвитку іншомовної лексичної компетентності; схарактеризовано основні критерії до відбору лексичних одиниць. Серед цілей розвитку іншомовної лексичної компетентності у старшій школі, що відображають вимоги рівня B1-B2 виокремлюють: розширення активного та пасивного словникового запасу відповідно до тематики навчальної програми; оволодіння способами семантизації нових слів (уміння самостійно визначати значення слова з контексту або за допомогою словотворчих елементів); формування умінь користування лексикою у різних комунікативних ситуаціях (дискусії, проектні завдання); розвиток умінь комбінувати слова у колокації, що забезпечує природність і виразність мовлення; формування лексичної усвідомленості (здатності учня аналізувати свій словниковий запас та планувати його подальше розширення); а також розвиток стратегій самостійного вивчення лексики з використанням сучасних цифрових інструментів.

Критерії до відбору лексичних одиниць для цього мінімуму є ключовими для забезпечення якості змісту навчання. До таких критеріїв належать: *частотність вживання, тематична відповідність, сполучуваність, словотвірна цінність, стилістична маркованість.*

Загалом, цілі розвитку іншомовної лексичної компетентності передбачають поступовий перехід від відтворювальної до продуктивної діяльності. Розвиток іншомовної лексичної компетентності є системним і *поетапним процесом*, що передбачає послідовне проходження кількох взаємопов'язаних стадій (*ознайомлення, автоматизації та застосування*) – від *первинного знайомства до свідомого та автоматизованого використання*.

3. З'ясовано труднощі у розвитку іншомовної лексичної компетентності та окреслено шляхи їх подолання; уточнено психофізіологічні особливості учнів 11-х класів як суб'єктів навчальної діяльності. Труднощі, що виникають у процесі формування іншомовної лексичної компетентності у старшокласників, можна узагальнити у три основні, взаємопов'язані групи: *лінгвістичні, психологічні та організаційно-методичні*. *Лінгвістичні труднощі* пов'язані із внутрішньою специфікою іноземної мови та її взаємодією з рідною мовою, що призводить до явища міжмовної інтерференції. Підкреслюється, що значні перешкоди створює форма лексичної одиниці – звукова, графічна чи морфологічна. *Психологічні труднощі* охоплюють індивідуальні особливості учнів та їхнє ставлення до навчальної діяльності. *Організаційні труднощі* пов'язані з умовами, змістом і структурою осннього процесу, які можуть гальмувати ефективне формування іншомовної лексичної компетентності. Проте, незважаючи на важливість подолання лінгвістичних та організаційних труднощів, найбільшою проблемою, є саме психологічні труднощі. Успішність навчання іноземних мов залежить від того, наскільки враховуються психофізіологічні особливості старшокласників. Серед чинників вартими уваги є *когнітивний розвиток, емоційно-мотиваційні чинники та фізіологічні особливості*. Подолання виявлених труднощів вимагає комплексної методичної стратегії, що базується на інтеграції *когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компонентів іншомовної лексичної компетентності*.

4. Розглянули особливості та обґрунтували доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів. Quizlet – одна з найпоширеніших міжнародних платформ для самостійного й колективного вивчення лексики, граматики,

термінології та тематичних одиниць будь-якої навчальної дисципліни. В основі роботи платформи лежить метод флешкарток (flashcards), тобто двобічних карток, на одній стороні яких подається слово або термін, а на іншій – переклад, визначення, зображення чи приклад уживання. Перевагами використання Quizlet як освітнього інструменту є: *доступність, мультимодальність, гейміфікація, автономність навчання, миттєвий зворотний зв'язок, співпраця.*

Дидактичні особливості – відповідність основним дидактичним принципам: *наочності, свідомості, системності, доступності, мотиваційності та індивідуалізації.* *Методичні особливості* – інтеграція етапів формування лексичної навички, описаних у сучасних дослідженнях (*ознайомлення → автоматизація → застосування*). *Когнітивні та психологічні особливості* – реалізує один із найефективніших принципів засвоєння інформації – *інтервальне повторення (spaced repetition)*; сприяє *зниженню навчальної тривожності*, підтримує *внутрішню мотивацію*, відповідає особливостям *емоційного інтелекту* – створює позитивний емоційний фон завдяки кольоровому дизайну, системі заохочень і відсутності покарань за помилки. *Лінгвістико-методичні особливості* – дозволяє працювати з усіма типами лексичних одиниць – словами, словосполученнями, колокаціями, фразеологізмами, сталими виразами. *Техніко-педагогічні особливості* – відзначається простотою використання, інтуїтивним інтерфейсом і гнучкістю налаштувань, інтегрується з іншими цифровими системами (Google Classroom, Microsoft Teams). *Особливості взаємодії із психофізіологічними чинниками учнів старшої школи.*

Доцільність використання Quizlet у процесі формування іншомовної лексичної компетентності полягає у його здатності: забезпечувати активну пізнавальну діяльність учнів через інтерактивні формати; підвищувати рівень внутрішньої мотивації за рахунок ігрових елементів; адаптувати навчання до індивідуальних потреб і темпу учня; сприяти усвідомленому засвоєнню лексики у контексті комунікації; поєднувати навчальну, розвивальну та виховну функції навчання іноземної мови.

5. Розроблено та експериментально перевірено ефективність впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet”.

Експеримент проводився на базі мовної студії А+. Учасниками дослідження стали 20 учнів двох підгруп 11-х класів. Учні були розподілені на експериментальну та контрольну групи з однаковою кількістю учнів (10). Контрольна група продовжила навчання за традиційною методикою, а експериментальна – з використанням розроблених нами вправ.

Аналізуючи повторну перевірку знань в обох підгрупах після проведення експериментального дослідження, було виявлено значний прогрес у розвитку іншомовної лексичної компетентності в експериментальній групі (ЕГ). Кількість учнів з високим рівнем зросла на 30% (з 2 до 5 учнів), а частка учнів із низьким рівнем повністю зникла. У контрольній групі прогрес був помітно повільнішим: кількість учнів з високим рівнем зросла лише на 10% (з 1 до 2 учнів), а загальна зміна розподілу в основних групах засвідчує, що учні змогли досягти лише мінімального зростання. Підсумовуючи дані щодо перевірки ефективності та доцільності використання розробленої та впровадженої системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетентності з використанням цифрового освітнього інструменту “Quizlet” на прикладі теми «Здоровий спосіб життя», можна стверджувати про успішність експерименту.

Результати проведеного дослідження свідчать, що поставлені завдання виконано, мети дослідження досягнуто.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Биць Н. М. Лекції з методики навчання іноземної мови / Н. М. Биць – Львів, 2019. – 55с.
2. Бігич О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Богдан, О. В. Формування лексичної компетентності в учнів старших класів засобами інтерактивних технологій. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2016. Вип. 4 (55). С. 27–31.
4. Бондарчук О. Я. Сучасні підходи до формування лексичних навичок у студентів мовних спеціальностей. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка, Соціальна робота.* 2019. Вип. 1. С. 34–38.
5. Василенко В. О. Використання ІКТ у процесі формування іншомовної лексичної компетентності учнів старшої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2018. Т. 67. № 5. С. 121–134.
6. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2011. 206 с.
7. Григоренко Т. В. Роль самостійної роботи у формуванні лексичної компетентності. *Педагогічний альманах.* 2017. Вип. 33. С. 83–88.
8. Грушецька І. С. Навчання іншомовної лексики в умовах дистанційного навчання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2021. Вип. 3. С. 143–149.
9. Ємець О. В. Формування лексичної компетентності учнів старших класів: комунікативний підхід. *Молодий вчений.* 2019. № 11 (75). С. 104–108.
10. Заїка, О. В. Методика навчання іншомовної лексики на основі когнітивно-комунікативного підходу. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* 2020. № 1. С. 98–104.

11. Ігнатенко Н. В. Методика формування лексичної компетентності учнів у процесі читання автентичних текстів. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2020. № 4. С. 109–115.
12. Калмикова Л. О. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; За заг. ред. Л. О. Калмикової. – Київ : Переяслав – Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. – 245 с.
13. Квасова О. С. Когнітивні та метакогнітивні стратегії у вивченні іноземної лексики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 4. С. 18–24.
14. Клименко Л. В. Використання ігрових технологій для активізації лексичного запасу учнів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 40. Т. 2. С. 110–113.
15. Коваленко О. І. Методика навчання колокацій в англійській мові на старшому етапі. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 25–29.
16. Комар О. А. Методика навчання іноземної мови: Лекційний курс з практикумом/ укл.: О. А. Комар, Л. М. Байдюк. – Умань, 2019. – 96 с.
17. Кононенко В. В. Особливості формування лексичної компетентності учнів старших класів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 25. С. 102–107.
18. Коновалова Г. В. Самостійна робота учнів як засіб підвищення ефективності засвоєння іншомовної лексики. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 105–110.
19. Красуля А., Шуміло А. Застосування мобільних технологій з метою розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів при вивченні англійської мови. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. Переяслав : Домбровська Я. М., 2020. Вип. 32. С. 49–59.
20. Кривова А. О., Рогульська О. О. Використання інтернет-ресурсів у формуванні іншомовної лексичної компетентності. *Науковий простір:*

актуальні питання, досягнення та інновації : міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів освіти та молодих вчених, м. Вінниця, 23-24 листоп. 2021 р. : тези / редкол.: Драбовський А. Г. [та ін.]. – Вінниця : Вінниц. коопер. ін-т, 2021. – С. 79–82.

21. Кулеша М. О., Рогульська О. О. Доцільність використання цифрового освітнього інструменту “Quizlet” для розвитку іншомовної лексичної компетентності. *Research in Science, Technology and Economics: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. December 10-12, 2025. Luxembourg, Luxembourg.* P. 591–593. URL: <https://isu-conference.com/en/archive/research-in-science-technology-and-economics-10-12-25/>

22. Куліш С. О. Методика навчання лексики в контексті комунікативного підходу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка.* 2017. № 2. С. 60–65.

23. Литвинова С. Г. Використання інтерактивних методів навчання для формування лексичних навичок. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка.* 2019. Вип. 12. С. 115–120.

24. Лопатинська О. Б. Формування лексичної компетентності на основі функціонального підходу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2020. Вип. 4. С. 121–127.

25. Лукіна Л. Р. Методика навчання польської мови: навч.-метод. посіб./ МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Л. Р. Лукіна. – Умань: Візаві, 2023. – 140 с.

26. Мариненко Т. Ю. Модель формування іншомовної лексичної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2022. Т. 87. № 1. С. 205–218.

27. Навчальна програма з іноземних мов для загальноосвітніх закладів і спеціальних шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов для 10-11 класів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України № 1407 від 23 жовтня 2017 р.

28. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. / С. Ю. Ніколаєва – Київ: Ленвіт, 2003. – С. 213.
29. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2002. – 328 с.
30. Подосиннікова Г. І., Ковтун Т. В. Формування англomовної лексичної компетентності на матеріалі ідіом в учнів 9 класу закладів загальної середньої освіти. *Іноземні мови*. Київ : Ленвіт, 2020. Вип. 4. С. 41–47.
31. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
32. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. Київ : Ленвіт, 2010. Вип. 4. С. 16–23.
33. Тарасюк Н. О. Дидактичні основи навчання іншомовної лексики в умовах сучасного освітнього середовища. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. № 3. С. 154–160.
34. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.
35. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. – 548 с.
36. Токарева Н. М., Шамне А. В. Основи вікової психології: навчально–методичний посібник. Кривий Ріг, 2013. – С. 283.
37. Федоренко В. Л. Використання мобільних додатків у навчанні іншомовної лексики. *Педагогічний дискурс*. 2019. Вип. 26. С. 135–139.
38. Хоменко Н. В. Формування лексичних навичок засобами інтернет-технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2020. № 2. С. 109 – 115.

39. Цифрові технології навчання англійської мови як іноземної/другої мови: колективна монографія / Антоненко Н., Коноваленко Т., Король Т., Подосиннікова Г., Прокопчук Н., Салюк Б., Шевченко М., Школа І. (кол. авт.); за заг. ред. Школи І., Салюк Б. Житомир: Видавництво «Євро-Волинь», 2024. 352 с.
40. Чепурна Н. В. Критерії оцінювання іншомовної лексичної компетентності учнів старшої школи. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 10 (371). С. 145–150.
41. Шевчук Л. М. Методика формування лексичної компетентності в учнів старших класів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія*. 2019. Вип. 2 (40). С. 278–283.
42. Яковенко В. І. Самостійна робота з лексикою як засіб підвищення ефективності навчання іноземних мов. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 210–215.
43. Вуй, Т. Т. А. An experimental study on the effect of using Quizlet application on students' vocabulary acquisition. *European Journal of English Language Teaching*. 2020. Vol. 5. No. 1. P. 1–13.
44. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). Cambridge University Press, 2001. 260 p.
45. Coxhead, A. The Academic Word List: A Corpus-Based Study of Word Use in Academic Texts. *TESOL Quarterly*. 2000. Vol. 34. No. 2. P. 213–238.
46. Maiier N., Koval T. How to Develop Digital Competence in Pre-Service FL Teachers at University Level. *Advanced Education*. 2021. 8(18). P. 11–18.
47. Nation, I. S. P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge University Press, 2001. 477 p.
48. Rogulska O. Digital educational tools for interactive online teaching. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices* : Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference (March 31 - April 1, 2022)

/ Gen. Edit Olha Prokopenko, Aleksander Sapiński. – Tallinn : Teadmus OÜ, 2022. – C. 139–142.

49. Sana'a, M. The effectiveness of using digital flashcards (Quizlet) in enhancing vocabulary retention for EFL learners. *Journal of Language Teaching and Research*. 2021. Vol. 12. No. 5. P. 1009–1016.

50. Schmitt, N. *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2000. 207 p.

51. Thornbury, S. *How to Teach Vocabulary*. Pearson Education Limited, 2002. 183 p.

52. Webb, S. A Study of the Incidental Vocabulary Acquisition from Viewing Films. *Language Learning*. 2007. Vol. 57. No. 1. P. 69–108.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для визначення рівня зацікавленості та мотивації учнів 11 класу у розвитку іншомовної лексичної компетентності

1. Як часто Ви відчуваєте, що не можете підібрати правильне слово (колокацію) під час говоріння?

А. На кожному уроці

Б. Інколи

В. Рідко

Г. Ніколи

2. Що, на Вашу думку, найбільше заважає Вам успішно використовувати лексику (мати активний словник)?

А. Недостатній словниковий запас загалом

Б. Не знаю, як правильно поєднувати слова (колокації)

В. Брак впевненості у правильності вживання слів

Г. Інше (вказіть): _____

3. Чи подобається Вам вивчати нові англійські слова та фрази?

А. Так, дуже подобається

Б. Подобається, але це складно і нудно

В. Не дуже подобається

Г. Зовсім не подобається

4. Що Вас найбільше мотивує вдосконалювати лексичну компетентність?

А. Бажання досягти високих результатів у навчанні (оцінки, НМТ)

Б. Використання мови у реальному житті (подорожі, спілкування, фільми)

В. Можливість розуміти складні тексти та відео

Г. Інше (вказіть): _____

5. Які труднощі Ви найчастіше відчуваєте під час самостійного вивчення лексики?

А. Важко запам'ятати правильне написання слова

Б. Швидко забуваю слова, які вивчив(ла)

В. Не знаю, як правильно систематизувати нові слова (групувати)

Г. Відчуваю брак слів для вираження думок

Д. Інше (вказіть): _____

6. Якими ресурсами Ви найчастіше користуєтесь для самостійного вивчення/повторення лексики?

А. Підручники, робочі зошити

Б. Онлайн-словники (Reverso, Cambridge)

В. Цифрові картки та додатки (Quizlet, Memrise)

Г. Ведення власного паперового словника

Д. Інше (вказіть): _____

7. Чи систематизуєте Ви нову лексику (наприклад, записуєте її за темами, створюєте ментальні мапи)?

А. Так, завжди

Б. Іноді

В. Ніколи

8. Чи знайомі Ви з методикою використання цифрових карток (Quizlet) для активного засвоєння лексики?

А. Так

Б. Ні

В. Ваша відповідь: _____

9. На Вашу думку, завдання на лексику на уроках англійської мови:

А. Допомогають розвинути навички говоріння

Б. Допомогають лише запам'ятати переклад

В. Занадто легкі

Г. Занадто складні

Додаток Б

Завдання для визначення рівня розвитку іншомовної лексичної компетентності учнів 11-х класів

Приклад прав для перевірки *критерію лексичної обізнаності*.

Вправа 1. Розпізнавання та ідентифікація основного значення

Оцінює вміння розпізнавати графічний образ лексичної одиниці та ідентифікувати її основне значення.

1. Which statement best expresses the meaning of the phrase “to watch what you eat”?

- a. To look at your food while you are eating.
- b. To pay attention to the quality and quantity of the food you eat.
- c. To buy food only in the market.

2. What does the phrase “break a bad habit” mean?

- a. To stop doing something unhealthy you do often.
- b. To start doing something new and interesting.
- c. To continue doing something unhealthy.

3. Which option describes the phrase “to gain weight” best?

- a. To become heavier or fatter.
- b. To exercise hard to become fit.
- c. To choose junk food only.

4. What is the main goal of the phrase “to stay hydrated”?

- a. To avoid drinking water during the day.
- b. To drink enough water to keep your body healthy.
- c. To drink only coffee or tea.

5. The phrase “to get enough sleep” means:

- a. To sleep for 10 hours a day.
- b. To feel tired after a long night of sleep.
- c. To sleep long enough to feel rested.

Вправа 2. Аналіз структури слова та словотвірна здогадка

Оцінює вміння аналізувати склад слова (пошук афіксів, коренів) для уточнення значення.

1. In the phrase “unhealthy option”, the prefix “un-“ signals:
  - a. Repetition of an action.
  - b. The location of something.
  - c. The absence or opposite of a quality.
2. The word “active” (from stay active) is an adjective. What is the noun that describes the state of being active?
  - a. activeness
  - b. activity
  - c. action
3. The word “option” (from healthy option) is a noun. What is the most common verb form of this noun?
  - a. opter
  - b. to opt
  - c. optation
4. The word “unfit” (from become unfit) contains the suffix “-fit”. What is the most common meaning of the core word “fit” when used as an adjective?
  - a. Heavy or large.
  - b. Healthy and in good physical shape.
  - c. Lazy or slow.
5. The phrase “to gain weight” is about measuring mass. What is the key related noun that names the mass itself?
  - a. heavy
  - b. gain
  - c. weight

Вправа 3. Диференціація значень багатозначних слів

Оцінює вміння диференціювати значення багатозначних слів у контексті.

1. In which sentence does the word “fit” (from keep fit) mean “to be suitable or correct in size”?
  - a. You should exercise to keep fit.
  - b. This jacket doesn't fit me anymore.
  - c. He's very fit because he runs every day.

2. In which sentence is “train” used as a noun (a vehicle)?
  - a. We need to train hard for the marathon.
  - b. The next train to London leaves at 8 a.m.
  - c. It’s important to train your dog when it’s young.
3. In which sentence does the word “stress” (from avoid stress) mean “to put special importance on something”?
  - a. The doctor advised him to avoid stress.
  - b. The teacher tends to stress the importance of homework.
  - c. High levels of stress can harm your health.
4. In which sentence does the verb "break" (from break a bad habit) mean “to interrupt or stop something”?
  - a. She accidentally broke the glass while washing dishes.
  - b. They decided to break for lunch at noon.
  - c. Don't break the speed limit on this road.

Вправа 4. Встановлення парадигматичних зв'язків (синонімія та антонімія). Оцінює вміння встановлювати зв'язки (синонімія, антонімія) з уже відомою лексикою.

1. Which phrase is a synonym for “to gain weight”?
  - a. to lose weight
  - b. to put on weight
  - c. to weigh less
2. Which phrase is an antonym (opposite meaning) for “get back in shape”?
  - a. to become fitter
  - b. to become unhealthy and unfit
  - c. to start exercising
3. The phrase “to blow off some steam” is closest in meaning to:
  - a. to feel nervous
  - b. to relax or reduce stress
  - c. to feel energetic
4. Which phrase is an antonym (opposite meaning) for “to stay active”?
  - a. to lead a low-active life

- b. to move around a lot
- c. to participate in sports

5. Which phrase is a synonym for “to avoid stress”?

- a. to feel nervous
- b. to keep calm
- c. to feel energetic

Приклад завдання для перевірки критерію мовленнєвої продуктивності.

Вправа 5. Точність відтворення форми

Оцінює вміння точно відтворювати форму слова.

Using words from the box, fill in the blanks to complete the sentences..

Word Box: enough, down, up, off, what, back

1. It's crucial to get enough sleep before an exam.
2. If you feel nervous, you need to blow off some steam.
3. If you want to lose weight, you must cut _____ on sugar.
4. After a long break, I need to get _____ in shape.
5. If you are dieting, you have to _____ what you eat.

Вправа 6: Виправлення орфографічних помилок: оцінюється точність орфографії.

These phrases have orthographic errors. Find and correct them.

1. She needs to take up swim to keep fit. (Correct word: _____)
2. You should cut up the sugar to feel better. (Correct word: _____)
3. It's hard to brake a bad habit like snacking late at night. (Correct word: _____)
4. After the holidays, I want to get back in shaipe. (Correct word: _____)
5. If you want to stay hidratet, drink water regularly. (Correct word: _____)

Вправа 7 : створення типових сполучень

1. She decided to cut down on sugar because she wanted to	A. _____ back in shape before summer.
2. Regular jogging and stretching help him to keep	B. _____ break her bad habit of eating chocolate.
3. I decided to take	C. _____ active and energetic.

<p>4. It's important to get</p> <p>5. If you eat fast food often, you will gain</p>	<p>D. _____ up swimming to improve my cardio.</p> <p>E. _____ weight quickly.</p>
---	---

Вправа 8: Заповнення пропусків:

Оцінює знання правил лексичного поєднання.

Choose the full phrase that completes the sentence.

1. If you want to feel energized and healthy, you should try to _____ daily.
  - a. gain weight
  - b. follow a balanced diet
  - c. break a bad habit
2. I decided to _____ to improve my cardio.
  - a. reduce stress
  - b. blow off some steam
  - c. take up running
3. After a stressful week, I need to _____ to clear my mind.
  - a. get enough food
  - b. blow off some steam
  - c. watch what I eat
4. To improve your overall well-being, you must _____.
  - a. gain weight
  - b. avoid stress
  - c. cut on sugar
5. The first step to feeling better is to _____ and start exercising.
  - a. follow a balanced diet
  - b. get in shape
  - c. break a habit

Вправа 9. Оперативне вилучення та лексична гнучкість.

Оцінює вміння оперативно вилучати лексичні одиниці з пам'яті та демонструвати лексичну гнучкість:

Paraphrase the following sentences by replacing the underlined part with the correct phrase.

1. Instead of putting on extra pounds, he started running.

2. After a long illness, he wants to become fit again.
3. I believe it is important to walk or run during the day.
4. She always says she eats food that is good for her body.
5. I must stop doing this unhealthy habit of drinking sugary sodas.

Вправа 10. Оперативне вилучення та лексична гнучкість.

Оцінює вміння оперативно вилучати лексичні одиниці з пам'яті та демонструвати лексичну гнучкість.

Paraphrase the following sentences by replacing the underlined part with the correct antonym.

1. If you are spending time in the sun, always remember to avoid dehydration.
2. To improve concentration, be sure to get enough sleep every night.
3. He decided to do less physical exercises he does daily.
4. They started the bad habit of late-night snacking again.

Приклад завдання для перевірки критерію навчальної саморегуляції.

Вправа 11: Самокоригування та усвідомлення помилок.

Оцінює вміння швидко виявляти та власні лексичні помилки (неправильний вибір слова, неточна форма) у процесі письма чи говоріння.

Find and underline the errors or phrases that can be improved. (Example)

1. If you want to lose weight, you should eat more fruit and vegetables.
2. When you feel overwhelmed by problems, please try not to stress.

Вправа 12: Виправлення помилок та покращення тексту.

Оцінює вміння виправляти власні лексичні помилки.

Analyze your text and choose the lexical unit that is more appropriate.

1. 1. If you want to lose weight, you should choose a healthy option like fruit and vegetables.
2. If you feel overwhelmed by problems, please try to avoid stress and focus on solutions.